

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Första Kammaren. N:o 56.

Söndagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 61, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om exporttull å svensk järnmalm; och

n:o 62, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1904; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 26, med anledning af Andra Kammarens beslut på grund af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huru lättnader i kostnaderna för laga skifte må kunna beredas skiftesdelägarne.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 417, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 43, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående öppethållande af registratorsexpeditionerna inom statsdepartementen och öfriga ämbetsverk i hufvudstaden, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 102—105.

Söndagen den 17 Maj.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att två gånger bordlagda ärenden uppföras på föredragningslistan till morgondagens plenum i följande ordning: först statsutskottets utlåtanden n:o 103, n:o 105 och n:o 97 i nu nämnd ordning, därefter sammansatta banko- och lagutskottets betänkande n:o 2, vidare statsutskottets betänkanden n:o 96, n:o 102, n:o 104 och n:o 98 i nu nämnd ordning och sist andra tillfälliga utskottets utlåtande n:o 24.

Denna hemställan bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

Arthur Hafström.

Måndagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 11 i denna månad.

Anmälades och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 27, med anledning af Andra Kammarens beslut på grund af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående innehållet i prästbetyg.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att Öfverdirektören m. m. herr *Fr. Almgren* är sängliggande sjuk och alltså förhindrad att i morgon inställa sig i Riksdagen, intyggar

Stockholm den 17/5 1903

F. W. Warfvinge.
Med. D:r.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 85 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till ifrågavarande motioner, beslutar, att till vice härads-höfdingen John Magnus Stuart må från och med månaden näst efter den, under hvilken han uppnått 65 års ålder, från riksgäldskontoret utgå under hans återstående lifstid en årlig pension af 3,500 kronor; dock att, för den händelse han efter nämnda tidpunkt innehar tjänst eller befattning på statsverkets eller Riksdagens stat, pensionen icke må utgå med högre belopp, än som erfordras för att tillsammans med den inkomst, han må uppbära på grund af sådan tjänst eller befattning, utgöra nämnda belopp, eller 3,500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat, att ifrågavarande motioner ej skola till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 17.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 421, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 47 ja och 163 nej samt att båda kamrarnes sammauräknade röster befunnits utgöra 148 ja och 180

nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkande n:o 61.

Vid föredragning af bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 62, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1904, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtande n:o 26.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 17 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till åtgärder för lindrande af den uti de norra delarne af riket genom 1902 års felslagna skörd uppkomna nöd; och

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln framställda förslag om höjande af anslaget för kontroll å tillverkningsafgifter,

biföll Kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Anslag för en
undsättnings-
expedition till
Södra Ishaf-
vet.*

Föredrogs å nyo statsutskottets den 15 och 16 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag för en undsättningsexpedition till Södra Ishafvet.

Herr von Möller: Jag skall icke här framställa något yrkande på afslag, men jag kan icke låta tillfället gå förbi utan att afgifva en protest mot alla dessa expeditioner till polarhafven, som visserligen utrustas af enskilda personer, men för hvilka svenska staten sedan skall vidkännas högst betydliga utgifter för att leta reda på deltagarne. Det är, som herrarne veta, fråga om att uppsöka Nordenskjöld och hans olyckskamrater — man antager ju

nämigen, att expeditionen är på väg att förolyckas, att han in-
frusit eller något dylikt — och nu framställes det såsom en sta-
tens skyldighet att undsätta expeditionen och att vi för detta ändamål skola anslå 200,000 kronor. Herrarne erinra sig i fråga om
Andrées ballongexpedition, att det beviljades 40,000 kronor för att
leta reda på honom. Det misslyckades. Det är ju möjligt, att
äfven denna undsättningsexpedition kommer att misslyckas, och i
sådan händelse anser jag, att det blir svenska statens skyldighet
att söka leta reda på undsättningsexpeditionen. På det sättet kan
det tänkas, att vi skulle få utrusta den ena undsättningsexpeditionen
efter den andra. Jag ber om ursäkt, att jag betraktar expeditioner
sådana som Andrées och Nordenskjölds af unge, kanske alltför
modige vetenskapsmän kanske mera som en sportbragd än som egentligen
en vetenskaplig forskningsresa. Jag kan mycket väl förstå, att deras
entusiasm drifver dem hän som uti ifrågavarande fall, där den unge
ledaren fullföljde sin plan, ehuru han afråddts af äldre, erfarnare
kamrater och, efter hvad för mig uppgifvits, det saknades ett belopp
af 40,000 kronor i det minimum, som ansågs nödvändigt för expeditionen.

Anslag för en undsättningsexpedition till Södra Ishafvet.

Jag vill blott hafva nämnt dessa ord, för att vi åtminstone i
framtiden må vara befriade från att dylika anspråk ställas på den
svenska statskassan. Det är synd om de stackars människorna,
jäväl, men jag vädjar till herrarne: huru många fattiga, sjuka
och olyckliga människor skulle icke inom våra egna gränser kunna
hjälpas, om de finge blott en bråkdel af hvad här är föreslaget?
På sådant tänker man icke, men så snart en person gifvit sig af
till polartrakterna norr- eller söderut, då är det genast statens plikt
att inskrida, och då frågar man ej efter hvad staten skall betala.
Det är emot en dylik uppfattning jag velat protestera.

Herr Nyström, Carl: Då den siste talaren icke framställt
något afslagsyrkande, utan endast protesterat, så kan jag också
inskränka mig till att protestera mot hans protest och påminna
honom om att det är föga värdigt att, så att säga, förminska värdet
af en sådan hjälpsändning genom att säga, att detta forskningsarbete
är ett sportväsen, som snarare bör ogillas än understödjas. Nej,
detta är ett vetenskapligt företag, som har rätt att begära
understöd från svenska statens sida, och skulle nu olyckan
hafva drabbat företaget, så bör och skall man söka hjälpa genom
åtgärder af svenska staten.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet
i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta banko- och lagutskottets den 13 och 15 i denna månad bordlagda memorial n:o 2, med föranledande af ej mindre skiljaktiga beslut än äfven återremiss i fråga om vissa delar af sammansatta banko- och lagutskottets betänkande n:o 1 i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner n:is 67 a och 67 b med förslag till lag angående solidariska bankbolag m. m., dels ock åtskilliga i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.*

Föredrogs å nyo statsutskottets den 15 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 96, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande trafikrandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen äfvensom angående beviljande åt Luossavaara—Kiurunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält af ett lån å 20,000,000 kronor m. m., dels ock inom Riksdagen väckta motioner vidkommande berörda ämne.

Herr Bohnstedt: Då statsutskottets majoritet yrkat afslag å den kungliga propositionen, kunde ju med anledning däraf vara rätt mycket att säga. Men då jag icke anser det vara lämpligt att här framkalla en alltför häftig diskussion, och då man trott, att äfven utskottets majoritet just icke är så synnerligen belåten med sitt afslagsyrkande, samt man därjämte vet, att det är en allmänt uttalad önskan, att en uppgörelse må komma till stånd på den basis, att malmsbergen skulle kunna komma i statens ägo, vill jag åtminstone icke nu yttra mig om själfva utskottsbetänkandet, utan skall jag be att få inskränka mig till att meddela, att från trafikaktiebolagets styrelse förslag inkommit till nytt kontrakt, som just går i den riktning jag nyss nämnde, och det synes mig under närvarande förhållanden vara den lyckligaste lösningen af denna fråga. Jag skall då be att få i korthet meddela ungefärliga innehåll af denna trafikaktiebolagets styrelses framställning. Den innehåller: att mot restitution, i händelse af exporttull å malm under den tid kontraktet varar, trafikaktiebolaget erbjuder staten rätt att efter 30 år i enlighet med skedd värdering lösa till sig bolagets aktier i Luossavaara—Kiurunavaara aktiebolag och aktie-

bolaget Gellivare malmfält; att efter 50 år dessa aktier, som under tiden skola ligga i statens förvar, skola utan ersättning tillfalla staten med full äganderätt; samt att, om staten därefter önskar utarrendera rätt till malmbrytning, trafikaktiebolaget skall hafva förmansrätt därtill. Detta förslag, som återfinnes i den promemoria herrarne fått utdelad i dag, är, som sagdt, framställt af trafikaktiebolagets styrelse.

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

Efter 30 år skulle staten hafva sin lösningsrätt, och skulle det då vara så, att bolagen hafva skulder, kommer naturligtvis aktiernas värde att sättas så mycket lägre. Efter de 30 åren äro ju bolagen för öfrigt i statens händer, på grund af att staten då har rättighet att förändra kontrakten. Staten har då fullkomlig rättighet att ålägga exporttull, och staten har rättighet att göra de bestämmelser, som den då anser vara af behofvet påkallade. Därjämte skulle staten få full kontroll öfver bolagens verksamhet, så att den kan följa hela gången af förhållandena där uppe.

Den nya framställningen från trafikaktiebolagets styrelse gör ändring i reservanternas förslag i ett par punkter, nämligen *dels* i 4:de punkten, som skulle få följande lydelse:

»I händelse järnmalm kommer att i Sverige beläggas med exporttull, skola Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält vara berättigade att af staten erhålla ersättning för den tullafgift, bolagen få i sådant hänseende vidkännas under den tid, förevarande fraktaftal komma att gälla, dock icke för större kvantiteter malm än, hvad angår Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, 1,500,000 ton och beträffande aktiebolaget Gellivare malmfält 600,000 ton, allt årligen»;

dels ock i 7:de punkten 2 mom., som skulle få följande lydelse:

»2:o. De af trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund inköpta 5,750 aktier i aktiebolaget Gellivare malmfält och 1,774 aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag äfvensom de aktiebolaget Gellivare malmfält tillhöriga 3,609 aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag» — (bestämmelsen afser, att dessa aktier skulle ligga såsom säkerhet för bolagets förbindelser).

»Därjämte förbinda sig trafikaktiebolaget och aktiebolaget Gellivare malmfält att icke till annan än staten försälja omförmälda aktier eller någon del däraf, hvarförutom staten berättigas att efter ingången af år 1934 när som helst på anmälan inlösa samma aktier jämte de öfriga aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält, som trafikaktiebolaget och aktiebolaget Gellivare malmfält under tiden må hafva förvärfvat, till det pris aktierna vid tiden för inlösningen skäligen kunna anses värda; och skola, därest aktierna vid 1954 års början icke blifvit af staten sålunda inlösta, desamma utan ersättning tillfalla staten med full äganderätt.

*Om trafikere-
randet af
järnvägen
Gällivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

Dock förbehåller sig trafikaktiebolaget att, därest, sedan staten öfvertagit ifrågavarande aktier, brukningsrätten till de Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gällivare malmfält tillhöriga grufvor kommer att utarrenderas, trafikaktiebolaget skall äga företräde till öfvertagande af denna brukningsrätt.

Hvad nu är stadgadt angående rätt för staten att öfvertaga ifrågavarande aktier, gäller äfven för det fall, att kontraktet den 2 juli 1898, med däruti nu vidtagna ändringar, på grund af uppsägning upphör att gälla före 1954 års ingång; och är följaktligen jämväl i sådan händelse staten berättigad att i sitt förvar behålla samma aktier intill dess desamma tillfalla staten.

Skulle vid inlösen för statens räkning af ifrågavarande aktier öfverenskommelse ej kunna träffas angående priset för desamma, må tvisten härom, där Kungl. Maj:t så äskar, afgöras genom skiljedom i den ordning, som för afgörande af sådan tvist då må vara i lag bestämd.»

Herr grefve och talman! Jag skall nu icke yttra mig mera i denna fråga, utan anhåller att få göra det yrkande, att med afslag å utskottets hemställan kammaren måtte bifalla den af herr Lundeberg m. fl. vid utlåtandet fogade reservation med de af mig nyss angifna ändringar i 4:de punkten och 7:de punkten 2 mom.

Herr statsrådet Husberg: Då det förslag, som herr Bohnstedt nu framlagt, är af en stor betydelse och utan tvifvel kommer att i den följande diskussionen tillvinna sig mycken uppmärksamhet, tror jag, att det kan vara i sin ordning att redan nu från denna plats ett uttalande göres beträffande detta förslag, som redan före detta plenum varit under hand meddeladt.

Såsom herrarne inhämtat af herr Bohnstedts framställning, är hans förslag lika med den vid utskottets betänkande fogade reservation, utom beträffande 4:de och 7:de punkterna.

I den mån nu herr Bohnstedts förslag sammanfaller med reservationen, torde jag få säga, att från regeringens sida ingen som helst erinran är att göra. Hvad reservanterna föreslagit i de punkter, som jag nu syftar på, är utan tvifvel förbättringar, så till vida som det afser skärpningar till statens förmån af de villkor, som förut varit vid uppgörelsen påtänkta. Detta gäller ju särskildt i afseende å det momentet, att fraktsatserna, som förut varit afsedda att bestämmas för en tid af 30 år, nu enligt reservanternas och herr Bohnstedts förslag skulle hvarvtionde år vara underkastade revision och eventuell förhöjning. Det gäller vidare särskildt den punkt, enligt hvilken rösträtten på Grängesbergsbolagets stämmor begränsas så, att rösträtt där icke skulle få utöfvas för mer än en tjugonedel af de vid stämman representerade aktier. I dessa hänseenden liksom i allt annat, som utskottets reservanter

och herr Bohnstedt gemensamt föreslagit, är ingenting från Kungl. Maj:ts sida att erinra.

Jag kommer då till det, som i herr Bohnstedts nyss upplästa förslag är det nya i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag och i förhållande till reservationen.

Kungl. Maj:t hade i sitt förslag, såsom herrarne väl veta, föreslagit, att om framdeles en exporttull skulle åsättas, så skulle bolagen äga åtnjuta restitution för utgifven tull. Denna tanke har icke vunnit reservanternas bifall. Reservanterna hafva strukit denna punkt i Kungl. Maj:ts förslag och i stället pålagt bolagen en extra afgift af 50 öre per ton för malm, som fraktas utöfver 1,500,000 ton af Luossavaara-Kiirunavaarabolaget och utöfver 600,000 ton af Gellivarebolaget. Då emellertid — såsom af herr Bohnstedts yttrande framgick — sådana bestämmelser befunnits icke kunna å bolagets sida accepteras, hafva herr Bohnstedt och de med honom liktänkande i sitt förslag återgått till den af Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen, att bolagen skulle få åtnjuta restitution för eventuell exporttull. Men därvid hafva anknutits tillägg och ändringar af det innehåll, som herr Bohnstedt särskildt påpekade. Det är i synnerhet ändringarne i sjunde punkten, som därvid tilldraga sig uppmärksamheten. Där föreslås nu — och detta är, såsom af herr Bohnstedt också framhölls, af bolagets styrelse accepteradt — att efter 30 år skulle staten få rätt att inlösa efter värdering hela den aktiemassa, om hvilken det är fråga, och att efter 50 år skulle dessa aktier utan vidare med äganderätt tillfalla staten utan ersättning, och bolaget skulle förbinda sig att under denna tid icke sälja dessa aktier till någon annan än svenska staten.

När jag nyss sade, att Kungl. Maj:t i sitt förslag proponerat, att bolaget skulle få vederlag för en eventuell exporttull, och detta därför, att det syntes påtagligt, att bolaget näppeligen skulle kunna inlåta sig på en så stor affär utan att hafva trygghet och säkerhet i detta afseende, och då herr Bohnstedt upptagit detta förslag, men därjämte kommit med ett plus, som, såvidt man kan se, innebär en stor och ytterligare fördel för staten — ett verkligen hedersamt anbud — så är det ju à priori uppenbart, att icke heller i denna del från regeringens sida någon invändning kan vara att göra mot bolagets eller herr Bohnstedts förslag.

Emellertid kan jag icke åtnöja mig med att afgifva denna negativa förklaring, att ingenting är att invända mot förslaget, utan vill också tillägga några ord af positivt tillstyrkande.

För mig framträder det såsom i högsta grad önskvärdt, att förslaget, sådant det nu slutligen föreligger i herr Bohnstedts hemställan, måtte kunna vinna Riksdagens bifall. Jag ser nämligen i det förslaget — accepteradt — möjligheten att nu ernå en lösning af denna fråga, och att ernå en sådan lösning anser jag i

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

Om trafikerand
 randet af järnvägen
 Gellivare—
 Riksgränsen
 m. m.
 (Forts.)

högsta grad önskvärdt. Ser jag på den affär, på hvilken staten här skulle inlåta sig, från ekonomisk synpunkt, såsom ren affär betraktad, så kan jag icke finna annat, än att densamma måste anses vara ganska god. Jag kan icke föreställa mig, att risken för staten med afseende på de förpliktelser, hvarpå staten skulle inlåta sig, är synnerligen stor: vi hafva att göra med ett solidt bolag, som arbetar under goda förhållanden; de säkerheter, som erbjudas, äro högst afsevärda, och från utskottet, som ogillat, att staten skulle lämna lånet, har, såvidt jag ser, icke framkommit någon antydning om att det skulle vara något äfventyrligt aftal. Det är ju visserligen sant, att man aldrig kan veta för en längre tid, huru förhållandena kunna utveckla sig i ekonomiskt afseende och hvilken trygghet säkerheterna innebära. Men man måste ju bedöma sådana förhållanden efter hvad som i det ögonblick, som föreligger, kan anses vara det antagliga, och nog förefaller det mig, som om de säkerheter, som erbjudas, äro fullt tillräckliga.

Men, mina herrar, det finnes andra synpunkter, som härvidlag också göra sig gällande. Antages detta förslag af Riksdagen, så vinner man det, att förhållandena där uppe i Norrbotten, som nu lida af osäkerhet och med hvilka mycket är förknippadt, som icke är af lycklig beskaffenhet, komma under en tryggad och betryggande administration. Antages detta förslag, är också, såvidt jag kan se, i väsentlig mån undanröjd den föreliggande och alltjämt uppdykande farhågan för att utländskt inflytande skall i större eller mindre omfattning, varda bestämmande för våra stora malmfältsaffärer där uppe. Afven i denna del gäller detsamma, som jag nyss sade om förslaget såsom affär betraktadt, att man ju icke vet alla framtida möjligheter. Men såvidt det är på förhand görligt att garantera och betrygga, tyckes det mig, att garanti och trygghet mot ett sådant eventuellt framtida inflytande blifvit vunna just genom de bestämmelser, som föreligga i det framlagda förslaget, och därigenom skulle man då ernå, att denna storartade näringsdrift där uppe, som är af den mest genomgripande betydelse för hela vårt land, blir *svensk*.

Herr Lithander: Till hvad jag hade äran att säga vid remiss af Kungl. Maj:ts proposition anhaller jag nu att få göra ett litet kompletterande tillägg.

I hvad på Riksdagen beror vid ordnande af en så stor fråga för en lång tid framåt bör nödig omtanke bjuda, att man fastslår vissa grundvillkor, som äro ägnade att betrygga såväl statsverkets direkta intressen som främjandet af de stora näringsgrenar, som stå i intimt samband med och äro beroende af, huru Sveriges malm-tillgångar användas. Jag syftar på den för landet så viktiga, så högst viktiga järnhandteringen, vår sjöfart och handel. Dessa grundvillkor, hvilka naturligtvis böra öfverensstämma med hvad

rättvisa och billighet bjuda och god omtanke och klokt förutseende kräfva. äro enligt min uppfattning ungefär följande:

1:o) att, då landet afhändes en värdefull naturtillgång, som aldrig blifver ersatt eller kan återkomma, staten tillförsäkras någon direkt inkomst däraf i en eller annan form;

2:o) att utförselmängden af svensk järnmalm begränsas, så att icke den svenska järnindustrien under kommande dagar ser sig beröfvad den oundgängliga råvara, förutan hvilken ingen svensk järnhandtering kan existera;

3:o) att det icke rimligtvis bör tillförsäkras ett enda rikt och mäktigt bolag disposition och ensambestämmanderätt öfver priserna på fem sjättedelar af hela landets malmtillgång, enär detta vore ett monopol till oberäknelig skada för järnhandteringen i vårt land;

4:o) att svensk handel och sjöfart icke såsom hittills nästan utestängas från deltagande i malmexportrörelsen; samt

5:o) att svenska statsmakterna icke genom orimligt långa kontrakt låta binda sin handlingsfrihet och bestämmanderätt, utan äga handla efter sig företeende omständigheter.

Ifall man vill erkänna, att dessa grundvillkor äro riktiga, bör man också, synes det mig, lätt inse, att de nästan icke kunna uppnås, så länge de norrbottniska malmtillgångarna befinna sig i andra ägares händer än statens.

Af hvad jag sålunda haft äran yttra torde kammaren finna, att jag för min ringa del icke kan godkänna någon annan lösning än den, att statsverket förvärfvar helst hela, men om icke hela, så i nödfall åtminstone något öfver hälften af de norrbottniska malmbolagens tillgångar, och att detta förvärfvande icke skall förbindas, såsom förut varit i fråga, med någon obligatorisk skyldighet att till de nuvarande ägarne »utarrendera», som det kallas, dessa grufvor, utan att staten i detta såväl som i alla andra fall skall hafva fria händer. En öfverenskommelse om brytningsrätt för den ene eller den andre må efter min uppfattning icke träffas på förhand, utan fritt komma till stånd *efter* köpet. Jag tror, att den saken ordnas fördelaktigare efter än före köpet.

Jag har funnit och erkänner, att den ändring, som nu tillkännagifvits i afseende å reservanternas förslag, utgör en modifikation, en förbättring, om man så vill, men de fördelar, som däri tillförsäkras statsverket, äro dock så aflägsna och så obestämda, att det torde vara omöjligt för någon här i kammaren eller i hela Riksdagen att med någon bestämdhet uttala sig om värdet af desamma. Jag kan således icke däraf finna mig föranlåten att frångå den åsikt jag fattat.

Jag väntar mig den invändningen, att det ligger fara i uppskof, och denna fara existerar ju i viss mån; men jag tror dock icke, att man får tillmäta densamma allt för stor vikt. Denna fara ligger, som bekant, däri, att utländingar skulle förvärfva de norr-

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

ländska malmbergen; men tänker man rätt på saken, är det tydligt, att denna fara ej för närvarande kan vara synnerligen stor, ty man kan ej tänka sig dessa utländska spekulanter nog obetänksamma att köpa grufvor, i fråga om hvilka äganderätten är till väsentlig del beroende af pågående rättegång mellan staten och bolaget. Dessutom finnes en annan omständighet af icke ringa vikt att här taga i betraktande. Inom svenska Riksdagen har långt före detta väckts förslag om åsättande af en exporttull å järnmalm. Den tanken är alltså icke ny, och den frågan föreligger ju för närvarande i viss form. Det är icke osannolikt, att omständigheterna en dag skola tvinga till åsättande af en dylik exporttull. Jag skall icke här framhålla de skäl, som därvid äro de närmast till hands liggande; men jag skall anföra ett exempel på huru lätt det går att, då det behöfves, vidtaga en sådan åtgärd. Vi behöfva blott erinra oss det oväntade beslutet från det frihandelsälskande England om åsättande ett tu tre af exporttull å stenkol. Helt visst kan man vänta sig en liknande eventualitet i fråga om den svenska järnmalmen.

Jag kan ej heller tro, att en svensk ägare af malmbergen eller delar däri skulle vilja bjuda ut sina aktier till försäljning utan att ärligt och öppet påpeka här anförda omständigheter; och då är det väl ej sannolikt, att aktierna blifva begärliga å den utländska marknaden.

För en framtida lösning af frågan sätter jag mitt hopp till Sveriges regering — måtte denna mera grundligt, än tiden nu har medgifvit, skärskåda frågan från alla synpunkter, icke minst ur den, hvilken inverkan frågan kan ha för en stor och betydande näringsgren inom landet, nämligen järnhandteringen, och för tillgången å malm för fullföljden af denna sekelgamla näring! Jag hyser den förhoppning, att regeringen skall noga öfverväga skillnaden emellan det enskilda och det allmänna intresset i denna fråga, ty de kunna lätt sammanblandas.

På grund af hvad jag nu anført, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag å reservationen, äfvensom det här framställda förslaget till modifikation däraf, men bifall till den af herr G. W. Roos i Andra Kammaren väckta motionen, n:o 202, däruti hemställes, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville inleda underhandlingar rörande förvärfvande till billigaste pris åt staten af aktiebolaget Gellivare malmfälts och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags malmtillgångar m. m. eller, om hinder därför mötte, af det antal aktier, minst hälften i hvardera bolaget, som kunde erhållas, äfvensom till nästa års Riksdag inkomma med det förslag, hvartill dessa underhandlingar kunde föranleda.

Herr af Burén: Man har sagt, att unionsfrågan är vår största fråga; man har äfven sagt, att skogsfrågan vore den största fråga, vi vid denna riksdag förehafvt till behandling. Jag vill visst icke förneka detta, men för min del tror jag, att den nu föreliggande frågan är lika stor och viktig.

Uti hela världens järnproducerande länder finnes det järnmalm, men de allra flesta af dessa länder behålla sin malm för förädling och exportera den icke. De veta och förstå, att denna järnmalm eljest tar slut; de veta och förstå, att det kommer en tid, då produktionen af järn får svårt att tillfredsställa de växande behofven. De veta, att järnet är oundgängligt för människans lif och verksamhet, att det användes till mångtusen olika ändamål och att utan järn lifvet knappast kan bestå. En framstående man har sagt, att bland alla råämnen, som naturen lämnar människan till *bearbetning*, äro järn och trä otvifvelaktigt de nyttigaste och därjämte de mest oundgängliga för det sociala framåtskridandet. Sedan Spanien nu synes stå i begrepp att lägga exporttull på malm, finnes, så vidt jag vet, intet land mera än Sverige, som är så rikt, att det anser sig kunna och vilja utfrakta denna för vår svenska järnförädlingsindustri nödvändiga råvara. Den är olycksbringande, denna tendens, som i vårt land alltid vill göra sig gällande: »låt yxan gå; nog räcker det i vår tid». Och i synnerhet är det fruktansvärdt, då denna tendens fått insteg hos och accepteras af våra styrande och ledande män.

Jag har hela mitt lif, mina herrar, sysselsatt mig med förädling af det svenska järnet; jag vet och känner, att den arbetarebefolkning, som är anställd i denna förädlingshandtering, är en intelligent, idog och mycket lojal arbetarestam, väl invand i sitt arbete. Om man, då bruksdriften af en eller annan anledning hvilat, använder dem vid skogshyggen eller att köra plögen på åkern, då duga de icke mycket till; men låt dem arbeta i masugn, i bessemerugn, i martinverk, vid härdar, uti valsverk, i fabriker inom järnförädlingsbranschen — ja, då äro de i sitt rätta element; då ha de en tjänst, som de äro inne i, som de förstå och äro intresserade af.

Det är därför, mina herrar, som jag under hela min riksdags-tid sökt att motarbeta utfraktandet af råämnen för vår svenska järnförädlingsindustri. Redan år 1889, för fjorton år sedan, väckte dåvarande ledamoten af Första Kammaren hofmarskalken Reuter-svärd och jag en motion om exporttull å järnmalm. Huru annorlunda hade vi ej stått i denna fråga, om Riksdagen då antagit detta förslag? Senare, år 1896, begärde jag, att Riksdagen skulle bevilja ett anslag å 50,000 kronor för undersökning därom, huruvida vi icke skulle kunna med ekonomisk fördel använda Norrbottensmalmen för förädling till gjuttackjärn, balkar och järnvägs-

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m^o
(Forts.)*

Om trafik-
randet af
järnvägen
Gällivare—
Rikagränsen
• m. m.
(Forts.)

skenor m. m. Ar 1898 motarbetade jag det olyckliga beslutet om byggande af Ofotenbanan längre än till Kiruna.

Då jag för några dagar sedan läste Kungl. Maj:ts proposition n:o 45 vid nämnda riksdag, fann jag där i ett yttrande af dåvarande chefen för civildepartementet följande passus: »Icke blott för dem, som omedelbart skulle komma att draga nytta af den malmtransport, som är den närmaste anledningen till banans byggande, utan lika mycket för öfre Norrlands kulturella utveckling och därmed för hela landets bästa är denna järnvägs tillkomst af stor betydelse. En direkt förbindelse från Luleå tvärs genom Norrbotten till den ständigt isfria Victoriahavn vid Västerhafvet genom en till de nya delarne förstklassig statsbana, som berör de rikaste malmfälten och utan synnerliga svårigheter kan genom bibanor anknytas till andra stora malmfält inom landsdelen, skall blifva en så mäktig häfstång för Norrbottens ekonomiska utveckling, att man må hafva fullt fog att därvid fästa ljusa förhoppningar.»

Ja, mina herrar, dessa ljusa förhoppningar hafva nu fört oss in i en återvändsgränd, hvarifrån vi icke kunna komma ut. Så vidt jag har kunnat fatta det kungliga förslaget, skulle konsekvenserna däraf blifva, att man vill fortsätta experimenten, öka förlusterna och genom export af en råvara försätta den svenska järnhandteringen i ett mycket prekärt läge. För min del skulle jag hellre se, att man slutade med dessa experiment och toge den förlust, som på de redan gjorda experimenten är gifven, att man behölle malmen, och att staten, som äger banan där uppe, äfven komme i besittning af malmfälten. Staten kunde sedan utarrendera dessa grufvor och därvid i villkoren intaga en paragraf af den lydelse, som ett svenskt bolag där uppe har i sin bolagsordning och som lyder sålunda: »Bolaget har till ändamål att vid Tuollavare malmfält inom Norrbottens län samt, om bolaget det beslutar, äfven annorstädes idka brytning af järnmalm för densammas förädling i möjligaste måtto inom landet, i första rummet vid järnverk, tillhöriga delägare i bolaget.» Gör man detta, så tror jag och hoppas jag, att Sverige blir ett rikt land. Människans lifstid är för kort, ett bolags ännu kortare, alldenstund ett bolag af en eller annan anledning kan upplösas efter 2:ne på hvarandra följande bolagsstämmor. Det är endast statens tusenåriga tillvaro, som kan säkerställa denna malmfråga.

Mina herrar! Det återstår för mig i denna viktiga fråga intet annat än att önska och hoppas och bedja, att våra ledande och styrande män, innan det blir för sent, få syn på, hvilken stor nationalekonomisk förlust det är för hvarje land att exportera råämnen för sin järnförädlingsindustri och i synnerhet för vårt land, där denna näring haft hemortsrätt sedan sekler. Och sedan våra ledande män insett detta, måtte de då få mod och kraft att öfvervinna sig själfva, taga förlusten af redan gjorda experiment och

genast vända om från en väg, som enligt min öfvertygelse leder till fördärf och till obotlig skada för vår svenska järnhandtering!

Jag erhöll nyss en promemoria angående denna viktiga fråga; men det må ursäktas mig, att jag icke så i hast kunnat sätta mig in i hvad detta nya förslag innebär. Jag är icke så snabbtänkt. Det, som tilltalar mig mest af de föreliggande förslagen, är det, som väckts af herr Roos; och ber jag, herr grefve och talman, att för närvarande få yrka bifall till detsamma.

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Då jag är en af de tre utskottsledamöter från denna kammare, som icke kunnat biträda reservationen, utan slutit sig till utskottets hemställan, anser jag mig skyldig att i korthet redogöra för de synpunkter, som därvid varit för mig bestämmande.

Jag ber då först att få framhålla, att jag anser, det frågan icke kommit utskottet till handa i fullt utredt skick. De förändringar, som af reservanterna vidtagits i Kungl. Maj:ts förslag, och det lifliga bifall, som från statsrådsbänken ägnats såväl dessa förändringar som ett här nu i dag framställt förslag, hvilket påpekats såsom innebärande ytterligare förbättringar — allt detta visar, att frågan förut icke varit fullt utredd.

Den kungliga propositionen i ämnet kom Riksdagen till handa så så sent som den 1 maj — midt under den värsta brådskan fick man att behandla detta viktiga ärende. Det hade varit i hög grad önskligt, att detsamma tidigare inkommit till Riksdagen. Man svarar, att detta varit omöjligt på grund af vissa förhållanden inom de kontraherande bolagen; det var bolagsstämmor, som skulle höras o. s. v. Då nu emellertid ärendet äntligen kom och man fick taga del af handlingarna, väntade jag mig åtminstone, att man där skulle få någon upplysning och ledning genom uttalanden af statens ombud i styrelsen för Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag. Icke ett ord fanns där från honom! När staten i detta bolag har en styrelseledamot, som skall föra talan för statens aktier, och när det för Riksdagen gäller att pröfva ett aftal, hvarigenom man skulle lämna ett lån på tjugu miljoner kronor mot säkerhet af 1,774 aktier i bolaget, så hade väl önskvärdt varit, att man fått hans yttrande om dessa aktiers penningvärde. Något sådant yttrande af honom fanns icke; men däremot har han, såsom af staten utsedd revisor i det köpande bolaget, Grängesbergsbolaget, tillstyrkt köpeanbudets antagande.

Då år 1898 ett statens ombud i Luossavarabolaget tillsattes med uppdrag att föra talan för fyra å staten öfverlätna aktier, ansågo både Kungl. Maj:t och Riksdagen, att en ganska stor trygghet vunnits genom denna anordning. Ombudet hade ockå enligt bolagsordningen en ganska säker och fristående ställning samt i vissa fall afgörande röst. År 1900 insattes emellertid, på bolagets

Om trafikere-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen—
m. m.
(Forts.)

tillskyndan, detta ombud till ledamot i dess styrelse. Huruvida statens ombud i en bolagsstyrelse har någon större befogenhet än öfriga styrelseledamöter, torde vara osäkert, och är detta enligt mitt förmenande en betänklig lucka i vår bolagslagstiftning. En styrelseledamot kan blifva bunden af bolagsstämmans instruktioner och särskilda föreskrifter, och är då majoriteten vid stämmorna på förhand tryggad, såsom exempelvis i detta bolag varit fallet — ja, då inses nog, huru föga framgångsrik denne statens representant blifver i sina bemödanden, hvad han än vill göra.

Det har från statsrådsbänken nämnts af föredragande statsrådet, att det vore ett hedersamt anbud, då staten får aktierna till skänks om 50 år. Javäl, det kan jag gå in på och erkänner de gärna, särskildt med hänsyn till den riktning, som för närvarande härskar inom detta köpande bolag. Men hvem vet, huru där ser ut om 50 år? Personerna och åsikterna inom ett bolag kunna växla hastigt nog; och det kan hända, att vetskapen om att aktierna skola afträdas efter 50 år gör, att man känner sig frestad att därförut taga ut hvad man kan. Detta kan ske på annat sätt än blott och bart genom manipulationer med malmen; man kan kasta bolaget in i affärer, göra stora utdelningar o. s. v. Jag tror därför, att det kan visa sig tämligen tvifvelaktigt, om staten bör taga denna »hedersamma» present.

Man hade äfven tänkt sig, att denna kungliga proposition skulle medföra ett tillfälle för vårt berömliga järnvägsråd att en gång, efter ett par års ganska spårlös verksamhet, framträda inför allmänheten. Men de ha ajournerat sitt sammanträde till fram i september, så af dem lär man icke hafva några upplysningar att vänta.

Under tiden vet man ej, hvad man skall göra; man står alldeles rådlös. Man vill handla på det för staten tryggaste och bästa sätt; men svårigheten med denna Norrbottensfråga är, att den kommit fram till Riksdagen för sent och därjämte med ett visst — jag vill icke använda ordet »tryck», men ett poängterande af hvilka konsekvenserna kunna bli och hvilket ansvar som drabbar Riksdagen, om man ej antager förslaget. År 1898 fick man från regeringshåll de mest lugnande försäkringar, huru utomordentligt betryggande det var, om blott banan kom till stånd; och från statsrådsbänken sades öppet, hvilka konsekvenser ett afslag å järnvägen skulle medföra. Som gifvet var, gick då saken igenom. Nu heter det, att om detta förslag afslås, kommer utländingen och tar det hela. Huru skall man väl vid ett affärsaftal kunna träffa en lugn och väl öfvervägd öfverenskommelse, då man ställes inför ett sådant ultimatum från början? Det blir under sådana förhållanden nästan omöjligt att pröfva frågan i och för sig.

Det är ju ock i denna fråga så många olika uppfattningar, som vunnit uttryck såväl i pressen som man och man emellan.

Utom allt riksdagstryck i frågan har man öfversvämmats med broschyrer och pressalster. En broschyr bjuder på »Sanningen i Malmbergsfrågan?» en annan i motsatt riktning på »Den verkliga sanningen i Malmbergsfrågan». Jag säger som Pilatus: »hvad är sanning?», och huru förhåller det sig verkligen med denna fråga? Man vill icke tjäna det ena penningintresset, och man vill undvika det andra. Jag upprepar hvad jag sade i utskottet: att staten här förefaller mig som ett ädelt högvildt, hvilket går undan för drefkarlen, men endast för att råka ut för jägarens kula.

I brist af erforderlig utredning har jag för närvarande ansett mig böra intaga en afvisande ställning till förslaget. Det är ju dessutom att märka, att det här skulle första gången hända, att staten understödde ett enskildt bolag med ett stort penningbelopp. Det är här icke någon industri, som skall hjälpas; det är icke fråga om något sådant understöd som exempelvis en lånefond för understöd åt näringar, utan det gäller här endast ett afverkningskontrakt, som skall utsträckas för en synnerligt lång tid.

För mina ögon ställer sig saken så, att med de nuvarande inskränkningarne i rätten till malmtransport, med risken af högre transportafgifter, när nuvarande kontrakt utgår, och med osäkerheten i fråga om en exporttull — om processen vill jag ej tala, den förbigår jag helst med tystnad — så synes mig denna affär ej vidare lockande för utlänningen att inlåta sig på. Därför har jag hoppats, att man skulle kunna få se tiden an för att i lugn och ro öfverväga saken. Jag skall villigt erkänna, att det vore i hög grad önskvärdt att få saken uppgjord med ett så starkt och så praktiskt bolag, som Grängesbergsbolaget nu är. Men, som jag redan påpekat, förslagen till de bestämmelser, hvarunder detta skulle ske, hafva växlat ända in i det sista. I förrgår ställde man sig på en basis; i dag åter vill den förste ärade talaren, att Riksdagen på rak arm skall taga ett annat förslag, och om vi dröja, ha vi kanske att motse ett tredje. Med ett ord, frågan är icke nog utredd.

Då det emellertid medför ett visst ansvar att yrka afslag och då jag tror stämningen vara för att något skall i saken göras, anser jag mig böra, trots den sena timmen å riksdagen, yrka återremiss för att vinna den klarhet om ställningen, som är af önskvärdheten påkallad.

Herr Rettig: Det är ju högeligen beklagligt, att en så stor och viktig fråga skall framkomma så sent i riksdagens sista timme; och det är högeligen beklagligt, att i anledning häraf statsutskottet icke haft tillräcklig tid att behandla ärendet. Inom vederbörande utskottsafdelning har man endast kunnat ägna några dagar därät, inom utskottet i dess helhet endast några timmar; och vi öfriga riksdagsmän ha fått blott ett par dagar på oss för att sätta oss in i frågan.

Om trafikera-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Räksgränsen
m. m.
(Forts.)

Om trafikerand
 randet af järnvägen
 Gellivare—
 Riksgränsen
 m. m.
 (Forts.)

Denna fråga är dock af så stor och genomgripande vikt, både ekonomiskt och politiskt sedt, att man *måste* fatta beslut i densamma. Här föreligga nu Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag, vidare reservanternas förslag och slutligen detta sista med den af herr Bohnstedt ifrågasatta ändring. Om jag kunde stå till svars med att säga nej, skulle jag i detta ögonblick sluta mig till utskottets förslag, det vill säga yrka afslag; men jag vågar icke taga ett sådant ansvar på mig. Denna norrbottensfråga har sedan lång tid varit af den beskaffenhet, att den framkallat större uppseende än kanske någon annan ekonomisk fråga i vårt land; den har gjort, att man både inom och utom landet frågat sig, om vår affärsmoral verkligen befinner sig på det sluttande planet.

Innan jag öfvergår till att kritisera de föreliggande förslagen, ber jag, mina herrar, att få gå något tillbaka i tiden. Jag går tillbaka till år 1898, då vi beslöto denna järnvägsanläggning uppe i Norrbotten.

Jag ber att få förklara, mina herrar, att jag har med min röst bidragit till denna järnvägsanläggning. Jag har gjort det, därför att jag ansåg det vara orätt mot ägarne till dessa rikedomar att vägra dem att exploatera desamma till eget och fäderneslandets väl. Och jag ansåg, att det kontrakt, som af regeringen framlades, var af beskaffenhet att innebära fullständig kontroll. Då jag granskar detta kontrakt, så finner jag, hurusom, i öfverensstämmelse med hvad i kontraktet stadgats, civildepartementet till statskontoret öfverlämnat dels de i kontraktet omhandlade depositionsbevisen, dels fyra å svenska staten med full äganderätt öfverlåtna stamaktier i Luossavaara-Kiirunavaara-bolaget, dels en af aktiebolaget Gellivare malmfält utfärdad revers med borgen af Luossavaara-Kiirunavaara-bolaget; men jag saknar något annat: jag saknar det i 10 § föreskrifna intyg, »att bolaget förfogar öfver nödigt kapital ej mindre för åstadkommande af de anordningar, hvilka erfordras för brytning och lastning af malm till minst en miljon ton om året, än äfven, därest icke staten anlägger till malmfälten erforderliga bispår, för anläggande af sådana». Detta anser jag vara en af de allra viktigaste punkterna i kontraktet. Jag anser, att, innan denna järnväg byggdes, regeringen borde hafva öfvertygat sig om att det fanns tillräckliga medel i öfverensstämmelse med föreskriften i 10 §. Finnes det något sådant intyg eller finnes det icke? I den ryktbara Sohlmanska processen förekom ett uttalande, att af en bank skulle hafva utfärdats ett intyg därom, att tillräckliga medel funnos, men det sades äfven i denna märkvärdiga Sohlmanska process, att detta intyg icke var med verkligheten öfverensstämmande. Jag undrar, huru det är med saken. Det synes mig vara egendomligt, om detta ärende skulle passera Riksdagen, utan att det blefve bekant, huruvida man verkligen gjort sig underkunnig, om tillräckliga medel funnits eller

ej. Detta är en passus, som jag icke kunnat låta gå förbi inom denna kammare, utan att yttra mig om densamma. Enligt min uppfattning är detta något oerhördt, och mig undras hvad man egentligen skall hafva något kontrakt, om man ej tillser, att alla i detsamma gjorda bestämmelser efterföljas.

Låtom oss emellertid återgå till frågan, sådan den här föreligger! Här skola vi bestämma, huruvida vi skola godkänna utskottets förslag, huruvida vi skola godkänna regeringens förslag eller huruvida vi skola godkänna reservanternas förslag, med eller utan det af herr Bohnstedt gjorda tillägget. Innan jag går att yttra mig om detta, ber jag att få för eder, mina herrar, förklara, att jag själf icke äger eller någonsin ägt någon aktie i trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund. Jag ber att få förklara detta, därför att jag kommer att förorda det nu föreliggande Grängesbergsförslaget. Enligt mitt förmenande är saken af den beskaffenhet, att ovillkorligen nu någonting måste göras, och det måste göras genast. Jag tror, att göres det icke, så komma vi att få ångra det. Samma spekulationer, som hittills förekommit, komma då utan tvifvel att fortsättas, och kanske i ännu högre grad. Betänken, mine herrar, af hvilken kolossal vikt är icke denna sak. Om alla dessa hundratal miljoner ton järnmalm skulle för evigt gå ifrån oss, då skola kanske våra vattenfall löpa lugnt sin kos, såsom de hittills gjort. Om man kommer att göra uppfinningar, sådana att man ser, hvilka miljoner vi hafva i dessa vattenfall, så skulle vi sakna tillgång till malmen; vi skulle sakna de tillgångar, för hvilka vattenfallen skulle användas. Det är naturligt, att man nu måste försöka att bevara detta för fosterlandet.

Man säger, att detta Oxelösund-Grängesbergsförslag icke har så mycket värde. Det finnes motstånd mot den befrielse från exporttull, som, därest sådan tull komme att införas, bolagen skulle få åtnjuta. Men är det så, att ett affärsföretag verkligen skall kunna göra några kalkyler, så måste dessa göras med verkliga siffror. Huru skall man kunna tro, att ett så stort kapital, som nu är i fråga, skall kunna förräntas och amorteras under så kort tid, som här föreslås, därest man icke verkligen har några siffror att räkna med? Bolagen måste hafva några garantier vid beräkningarna, och i synnerhet måste bolagen hafva dessa garantier, då det erbjudandet göres, att i sinom tid svenska staten skall antingen få lösa aktierna eller få dem för ingenting. Hvad exporttullen beträffar, anser jag således, att dessa bolag ovillkorligen måste hafva rättighet att räkna med några siffror, i synnerhet när man gör den modifikation, att från exporttullen icke skulle fritagas större kvantiteter malm än, hvad angår Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, 1,500,000 ton och beträffande aktiebolaget Gellivare malmfält 600,000 ton för år. Nu heter det: om exporttull påläggas, måste man likställa dessa bolag med alla andra, som

*Om trafik-
vandets af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen—
m. m.
(Forts.)*

Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

drifva malmexport. Nej, säger jag, detta är något af helt annan natur, ty här kommer staten att en gång blifva ägare. Alltså kunna vi mycket väl lägga exporttull på all annan malm liksom också för dessa bolag för hvad som öfverstiger 1,500,000 resp. 600,000 ton, men hvad dessa kvantiteter angår, är frågan af helt annan natur, ty här gäller det ett slags framtida försäljningspris i uppgörelsen mellan bolaget och svenska staten.

Nu kommer jag till dessa 30 år, efter hvilken tids förlopp svenska staten har rätt att efter värdering lösa aktierna. Hvad blir det för värdering? Jo, vanlig värdering af gode män, enligt hvad lagen då kommer att stadga. Men hvad inträffar, om värderingen blir af den beskaffenhet, att svenska staten anser det för dyrt? Då säger svenska staten helt lugnt: vi bry oss icke om det, Ni må gärna ha det kvar 20 år till. Men då komma helt andra bestämmelser att gälla; det gamla kontraktet är icke längre giltigt; man måste göra ett nytt kontrakt. I detta nya kontrakt kan svenska staten införa hvilka bestämmelser man vill; man kan lägga exporttull på all malm; man kan bestämma hvilka frakter som helst; man kan efter dessa 30 år göra hela företaget fullkomligt omöjligt. Dessa bolag komma sålunda att helt och hållet lämna sig i statens hand. Jag anser därför, att denna öfverenskommelse är från bolagens sida så lojal och så fin, att Riksdagen verkligen bör acceptera det gjorda förslaget.

Man har vidare sagt, att under de 20 år, som ligga mellan det trettonde och det femtionde, kunna bolagen på ett eller annat sätt skuldsätta sig. Men om så skulle ske, så har dock svenska staten rättighet att genom kontraktet helt och hållet hindra dessa bolags verksamhet. Man ökar ytterligare ansvaret för dem, och då vill ingen människa låna dem några penningar. För öfrigt kan ju staten genast ingripa, ifall man skulle se, att några sådana anordningar göras, som vi nu icke kunna förutse. Staten kan då genast ingripa och säga: vi inlösa detta, och om bolagen åsamkat sig stora skulder, äro aktierna naturligtvis af så mycket mindre värde.

Huru man än ställer sig, synes det mig, att det anbud, som nu göres, är det bästa, som kan tänkas. Det är nu bolagen, som helt och hållet öfverlämna sig i statens händer, och jag anser, att bolagen då också böra hafva rättighet att säga ifrån, att de hoppas att i en framtid blifva af svenska staten lika lojalt behandlade, som svenska staten behandlar alla andra bolag.

Jag skulle nog kunna hafva åtskilligt att ytterligare säga, men då jag nu icke kan erinra mig något mera, skall jag helt enkelt be att få yrka afslag å statsutskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag med de af herr Bohnstedt gjorda ändringarna.

Herr Fränckel: Herr greve och talman, mina herrar! Den

senaste ärade talaren nämnde, att statsutskottet har haft kort tid för att behandla denna sak, och det är jag den förste att erkänna, men jag kan försäkra, att den tid, som förflöt, innan frågan kom till utskottets plenum, begagnades med största samvetsgrannhet. Då jag liksom en föregående talare tillhör dem, som biträdt utskottets majoritetens förslag, skall jag be att få angifva de skäl, som jag därvid haft.

När jag först mottog den kungl. propositionen, gjorde jag mig den frågan: huru kan det komma sig, att det har blifvit en statsangelägenhet, att majoriteten af aktier i ett bolag öfvergår från en hand till en annan? Hvad kan staten hafva med denna sak att göra? Vid närmare granskning fann jag, att, för att en sådan aktiemajoritet skulle kunna till den ifrågavarande köparen försäljas, det förefanns sådana svårigheter inom det gamla bolaget, att man ansåg det vara nödvändigt att ernå vissa ändringar, och hvad var då naturligare, än att man först ville försäkra sig om, att dessa ändringar kunde genomföras. Det befanns då, att vederbörande bolags framställning egentligen är delad i tre punkter. Bolagen begära först och främst, att den process, som staten har med det gamla bolaget angående försummad inbetalning af jordlösen, måtte af staten nedläggas. Vidare begära bolagen att få vissa förändringar i sina fraktaftal, och slutligen att staten skall låna bolagen 20 miljoner kronor. Märkvärdigt nog har, oakadt bolagen i sin framställning klart och tydligt behandlat hvar och en af dessa frågor för sig, Kungl. Maj:t i sitt slutliga förslag till Riksdagen sammanlagt allt detta och till Riksdagen endast gjort framställning om att Riksdagen ville bevilja ett lån på 20 miljoner kronor, samt i en parentes, om jag så får säga, begärt, att de medgifvanden, som bolagen ifrågasatt, måtte få af Kungl. Maj:t göras. Jag skall taga mig friheten att granska de olika framställningar, som bolagen gjort.

Går jag då först till processen, så måste det vara gifvet, att om det nya bolaget skall kunna köpa en aktiemajoritet — hvilken jag här vill jämföra med en egendom — bolaget måste veta, om det verkligen kommer i besittning af denna egendom eller om här till äfventyrs föreligger en process, genom hvilken staten möjligen kan blifva ägare till alltsammans. Hvad är således naturligare, än att denna framställning gjorts? Och så vidt utskottet kunnat inhämta genom de personer, som föredragit saken för utskottet, är det mycket små sannolikheter för att staten skall vinna denna process, hvilken man, utan att vara jurist, måste medgifva vara litet grumlig, i synnerhet då den synes bero på ett misstag och ännu mera, då den framkommit efter tio år. För min enskilda del skulle jag således, i likhet med Kungl. Maj:t, nu gärna vara med om att tillstyrka förslaget om att nedlägga processen i fråga.

Kommer jag så till fraktaftalen. Staten är stor järnvägsägare,

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

och en järnvägsägare måste vara beredd att afhandla med sina trafikanter, på hvilka villkor dessa skola trafikera järnvägen. Ännu mera gäller detta, då fråga är om en trafikant, som nästan är den uteslutande trafikanten på en stor del af banan. Hvad är då anledningen till att denna fråga kommit under Riksdagens pröfning? Jo, att man, då man fattade detta olyckliga beslut om Ofotenbanan, ansåg det vara nödvändigt, för att förmå Riksdagen att fatta ett sådant beslut, att tillförsäkra Riksdagen, att det belopp, som nedlades på denna järnväg, under alla förhållanden skulle komma att förräntas på ett sådant sätt, att det icke komme att för staten medföra någon utgift. Herrarne veta alla, att den summa, som man då ställde i utsikt, kom att, tack vare oriktiga uppgifter, tack vare en oriktig undersökning, i stället för att stanna vid 22 miljoner sluta på 32 miljoner. Hvad var således naturligare, än att den stora trafikanten, som genom kontrakt hade åtagit sig att betala 3,8 % ränta på anläggningskostnaden, kommit i en betydligt sämre ställning därigenom, att han hade att förränta ett kapital, som var omkring 50 % större, än som beräknats? Men icke nog därmed: i detta kontrakt stadgas därjämte, att utöfver denna ränta, och på det att staten icke skulle göra någon förlust, bolaget skulle betala driftkostnaden, ehö den vara månede. Följaktligen innehållas i detta fraktaftal så ovissa och dryga villkor, att man icke må undra på, att den nye sökanden ansett sig nödsakad att fråga Kungl. Maj:t och Riksdagen, om icke härutinnan en ändring kunde ske. Nu har visserligen det förslag, som från Grängesbergsbolagets sida framkommit angående ändringar i fraktaftalet, icke kunnat af järnvägsstyrelsen odeladt gillas, och de skäl, som järnvägsstyrelsen anfört för en ändring i detta afseende, hafva af Kungl. Maj:t accepterats, ehuru Kungl. Maj:t därvid har underlåtit att fästa uppmärksamheten därpå, att äfven om kontraktet på detta sätt ändras, undgår staten icke en betydande risk. Risken ligger däri, att denna frakt skall fastslås för 30 år, låt nu vara, att reservanterna prutat ned det till 10 års intervall. Men äfven härutinnan synes det mig, som om statsutskottet bort kunna vara med om ganska betydande medgifvanden och till och med i hufvudsak godkänna Kungl. Maj:ts förslag.

Här slutar den ståndpunkt, som enligt mitt förmenande borde vara den afgörande mellan det enskilda bolaget och staten. Men nu kommer därutöfver det enskilda bolaget och säger: för att vi skola kunna genomföra detta, anhålla vi om ett lån af staten på den, enligt mitt förmenande, enorma summan af 20 miljoner kronor, hvilken staten skulle lämna bolaget på sådana villkor, att, enligt riksgäldskontorets uträkning, det icke blefve någon förlust för staten. Det är mot denna viktiga principfråga om lånebeloppet och lånebehovvet, som statsutskottet riktat hela sin motivering, och därpå är ju icke att undra, ty ehuru bolaget i sin framställning

alldeles klart uttrycker, att man visserligen gärna önskar att få detta lån af svenska staten, men att inga svårigheter enligt bolagets åsikt skulle möta att skaffa lånet på annat håll, har Kungl. Maj:t det oaktadt gjort lånefrågan till hufvudsak och därmed sammanfört de andra frågorna. Om någonsin det varit en väckelse för Riksdagen att vid behandlingen af sina finanser hafva den lyckan, att dessa äro förlagda hos Riksdagens egna ämbetsverk, riksbanken och riksgäldskontoret, och icke hos Kungl. Maj:t, så måste man medgifva, att ett sådant fall här föreligger i allra högsta grad. Ty hvilka motiv hafva här föranledt Kungl. Maj:t att föreslå denna uppgörelse, genom hvilken bolaget skulle få ett lån på 20 miljoner kronor? De skäl, som bolaget anfört, återfinnas på några rader i betänkandet; man finner där, hurusom bolaget, sedan det gjort sina öfriga framställningar, hvilka enligt mitt förmenande äro fullt befogade, säger: att för att ordna dessa affärer behöfver bolaget 20 miljoner kronor. Det finnes ingen utredning, ingenting som visar, hvarför lånet borde bestämmas till detta belopp, utan det heter blott, att det skulle vara bekvämt för oss. Och hvad har Kungl. Maj:t sagt? Jo, Kungl. Maj:t har accepterat detta skäl och sagt, att bolaget förklarar, att det vore bättre att få penningar inom landet än att upptaga utländska lån, och därför borde framställningen bifallas af Riksdagen. Kungl. Maj:t har icke begärt någon utredning, huruvida beloppet vore behöfligt eller icke. Jag hemställer, om det någonsin inträffat i Riksdagens annaler, att man beviljat ett lån med en sådan motivering och där behöfvat samt på grund däraf beloppets storlek varit så svagt försvarade som här.

Men jag kommer nu till det viktigaste, och det är den principfråga, som föreligger derigenom, att man på detta sätt skulle inblanda Riksdagens och statens affärer i det enskilda bolagets. Det är denna fråga, som har för statsutskottet varit den mest afgörande, och det är också i denna fråga, som statsutskottet anfört en motivering, så stark, att jag tviflar på att utskottet många gånger förut vid ett afstyrkande begagnat så hårda ord.

Om jag nu tänker på detta belopps storlek — ty för mig, det säger jag uppriktigt, spela säkerheterna och allt detta icke den ringaste roll; för mig gäller det helt simpelt, huruvida man skall inblanda svenska staten i ett enskildt bolags affärer — huru ställa sig dessa 20 miljoner till de belopp, med hvilka staten redan är inblandad i de norrbottniska affärerna? Jo, i banan Gellivare—Riksgränsen ligger redan en summa af 32 miljoner. Så hafva vi Luleå—Gellivare-banan, som vållat staten en utgift af 12 miljoner kronor. Ergo har staten för transportmedel, som äro åvägabragta, för att vederbörande bolag skola kunna utföra sin malm, redan nedlagt 44 miljoner kronor. Här ställes vidare i utsikt att, om bolaget skall kunna frakta 1,500,000 ton, materiel måste anskaffas

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen—
m. m.
(Forts.)*

Om trafikerand
 randet af järnvägen
 Gellivare—
 Riksgränsen
 m. m.
 (Forts.)

för $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor; då äro vi uppe vid $46\frac{1}{2}$ miljoner; och nu bjuder man oss på att lägga ned ytterligare 20 miljoner.

Men hvarför har man nu principiellt så mycket att invända mot en sådan statens inblandning som denna? Jo, enligt mitt förmenande skulle svenska Riksdagen här komma att öfvergifva den viktiga princip, som Riksdagen hittills alltid följt, nämligen att behandla alla sina lånefrågor med den största försiktighet. Alla utlåningar känna, att Sveriges lån äro upptagna för dess kommunikationer och att, under en säker och försiktig finansförvaltning här i landet, dessa kommunikationer lämna nog stora belopp för amortering af de lån, som staten har för kommunikationsändamål upptagit. Och hvad har följderna af detta blifvit? Jo, följderna har blifvit den, att på den utländska marknaden våra obligationer icke blott äro antagliga, utan äfven, om man tänker på att vi äro en liten stat, måste erkännas intaga en framstående ställning i kredit-hänseende. Huru hafva vi kommit ned till 3,5 % ränta och hvarför äro vi snart nere vid 3 %? Jo, därför att man vet, att vi icke låna för andra ändamål än dessa kommunikationer, och detta synes mig vara så viktigt, att principen icke får öfvergifvas vare sig af påtryckningsskäl eller af känsloskäl.

Huru gick Riksdagen till väga, då den en enda gång ville öfvergifva denna princip? Det var år 1899, då Riksdagen beslöt att, för att förbättra riksbankens utländska valuta, upptaga ett lån på 25 miljoner kronor, hvilket skulle genom riksgäldskontoret öfverlämnas till riksbanken.

Herrarne torde påminna sig, med hvilken försiktighet man skref om detta lån, och herrarne torde äfven påminna sig, huru strängt man höll på att detta lån så snart som möjligt skulle återbetalas, och jag kan upplysa, att af detta lån icke återstår mer än 10 miljoner. Om jag nu jämför det handtag, om jag så får säga, som Riksdagen i låneväg gaf Sveriges riksbank, och detta utgjorde 25 miljoner, med den enorma summa, som detta bolag enligt mitt förmenande så oblygt begär af Riksdagen, eller 20 miljoner, frågar jag, om dessa siffror icke tala för att ett ingående på en sådan väg är för Riksdagen ganska vådligt.

Hvad skulle dessutom inträffa, om ett sådant beslut fattades? Jo, man skulle gifva riksgäldskontoret en ny lånerätt på 20 miljoner utöfver de belopp, som för öfriga ändamål krävas. Huru förhåller det sig med dessa statsmedel? Man har under alla föregående år försökt att af skattemedel och behållningar betala så mycket som möjligt för att minska lånerätten för riksgäldskontoret. Om jag tager fram fjolårets siffror för låneändamål, så uppgingo de till 8,200,000 kronor, och då hafva vi här ett förslag, att staten skall låna ut 20,000,000 åt ett enskildt bolag. Jämför man därmed de lån, som Riksdagen lämnat för befordrande af kommunikationerna, och den försiktighet, som därvid iakttagits, torde herrarne erinra sig, att vid

hvarje femårsperiod af försiktighet beslutats att icke använda mer än en och en half miljon om året till understöd åt enskilda järnvägar intill halfva beloppet af anläggningskostnaden. Här fanns en tid, då en stor landsända tiggde och bad att få låna halfva anläggningskostnaden af staten. Man affärdade dem med ett blekladt nej och sade: Riksdagen hade beslutat att icke låna upp mer än $7\frac{1}{2}$ miljoner för fem år för detta ändamål, och därför kunde de alla icke få mer än $1\frac{1}{2}$ miljon. Nu vill man kasta den principen öfver bord och göra ett enskildt transportbolag en så stor tjänst som att låna det 20,000,000 kronor.

Man har sagt, att ett sådant lån som detta skulle bidra till att försvara oss för utländsk inblandning i dessa affärer. Jag vågar påstå, att de 20,000,000 kronor, som nu ifrågasättas, vore bättre att behålla, om det verkligen gällde vårt försvar, ty det kan icke nekas, att då dessa lån tagas i brinnande fred, det kan tänkas, att den tidpunkt kan komma, då man måste beräkna, huru stort statens lånebehof kan vara för helt andra ändamål än detta. Jag tror, att det försvar, man med detta vill söka åstadkomma, icke är behöfligt. Man söker sätta tumskrufvar på Riksdagen genom hvad man sagt, och på sådant sätt frammana ett beslut.

Utskottet har, såsom jag nyss nämnde, på det skarpaste varnat för att gå en sådan väg som denna. Utskottet säger i sin motivering, att det kan icke nekas, att enligt utskottets uppfattning de anspråk, som härvidlag ställas på statens medverkan, äro synnerligen stora. Utskottet påvisar, huru betydande låneunderstödet är, och så säger utskottet i samma stycke, att *under inga förhållanden* borde en sådan åtgärd få vidtagas. Det är sällsynt, att statsutskottet på detta sätt vågar uttala sig, då det gäller ett ändamål, om hvilket man ännu icke kunnat öfvertyga statsutskottets majoritet, att det är påkalladt.

Hvad är det, som skulle framkalla ett beslut här? Jo, säger man, om icke detta beslut fattas, komma utländska spekulanter att förvärfva våra malmtillgångar. Men, mina herrar, hvilka bevis hafva för ett sådant påstående blifvit framlagda? Tvärtom synes det mig, att just i den form, i hvilken Grängesbergsbolaget här gjort sin anhållan, ligger ett bevis för att inga sådana möjligheter förefinnas.

Den första frågan gäller, att ingen kan köpa dessa malmfält, förrän processen blifvit afgjord. Processen är icke nedlagd, och utan att sådan framställning göres, kan åtminstone ingen olycka inträffa, förrän två, tre år gått till ända, efter det högsta domstolen fattat beslut i frågan. Således kan ur den synpunkten icke något köp komma till stånd före nästa riksdag. Det är också klart, att om det skulle smaka utlänningen att redan nu lägga sig till med dessa malmtillgångar, så har svenska staten den fördelen i närvarande ögonblick att dominera transportmedlen, och då det är

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

fråga om så tunga varor, som forslas i så stora kvantiteter, är det klart, att den, som har transportmedlen i sin hand, är den dominerande, äfven om aftal icke blifvit träffadt. Jag tror, att man här ser spöken på ljusa dagen och att någon fara i detta fall icke föreligger, och det vore ju det enda skälet, hvarför man i riksdagens elfte timme skulle fatta ett sådant beslut.

Går jag nu vidare till den agitation, som bedrifvits för att, sedan utskottet aflämnat sitt betänkande, få ett beslut i motsatt riktning till stånd, så börjar jag med reservanterna. Reservanterna i utskottet hafva icke vågat ställa sig på Kungl. Maj:ts proposition, utan redan i den kungl. propositionen hvad villkoren beträffar gjort åtskilliga ändringar. Man skulle kunna hafva trott, att reservanterna, innan de besvarade Riksdagen med formulering af nya villkor, hade kommunicerat och kommit på det klara med Grängesbergsbolagets styrelse. Nej, det hafva de icke. Jag finner, att oaktadt det gäller icke ett bolagsbeslut, utan ett styrelsebeslut, kommer det nu fram, att Grängesbergsbolagets styrelse icke ansett sig kunna acceptera dessa reservanters förslag, utan i dag begära, att vi skola fatta beslut på grund af en ny formulering. Jag har icke haft tillfälle att granska hvad häruti kan för staten vara fördelaktigt eller icke, men jag har icke den auktoritetstro, att jag är färdig att på grund af hvad som yttrades från statsrådsbanken förklara mig öfvertygad, att dessa ändringar äro af beskaffenhet, att jag nu på den grund icke skulle antaga hvarken utskottets eller reservanternas förslag, utan ett aldeles nytt förslag, som man sökt öfvertyga regeringen om bör vara lämpligt. Jag tror, att om ett sådant förslag skall komma under öfverläggning, måste Riksdagen vara beredd att ännu en gång låta utskottet taga frågan under behandling.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang yttra några ord med anledning af hvad som uttalades från statsrådsbanken. Herr statsrådet repeterade hvad som redan förekommer i betänkandet, att genom detta arrangemang ordnade förhållanden skulle kunna införas i Norrbotten. Det är först att beklaga, att, redan innan Ofotenbanan beslöts och innan det var fråga om malm-tillgångarnas försäljande, så oordnade förhållanden inträffat i Norrbotten. Det är just icke komplimenterande för den Konungens befallningshafvande, som då handhade ordningen i det länet, att där byggdes hus på statens mark utan tillstånd och att lönnkrögeri florerade i stor skala; och man frågar sig, hvarför icke vederbörande på den tiden ordnade förhållandena i Norrbotten. Men nu, säger man, skola ordnade förhållanden inträda till följd af de åtgärder man här ifrågasatt. Jag tviflar visst icke på, att inom bolaget finnes den största soliditet, men hvem vågar väl därför garantera, att förhållandena skola blifva bättre ordnade, än de för närvarande äro. Ser man saken i hela sin enkelhet, så finner man

ett malmbolag, som bryter malm och fraktar den på statens järnvägar, och hvarje statens inblandning i detta fall synes vara alldeles opåkallad och obehöflig, såvida icke i detta fall hänsyn bör tagas till den framställning, som i början anfördes, angående det, som staten bör taga hand om, och det är i afseende på det fraktaftal, som bör göras emellan statens järnvägar och bolaget.

Herr statsrådet har vidare repeterat hvad som också hägrar i betänkandet, att nämligen man skulle verka på Riksdagen, skulle förmå Riksdagen att i en så viktig fråga som denna öfvergifva en hittills följd grundsats genom ett skrämshot om utländsk inblandning. Om detta nu är berättigadt, tror jag mig hafva visat, att, i det skick hvori frågan nu befinner sig, vore ingenting förloradt, om vederbörande finge tid på sig till nästa riksdag och då komme in med en framställning i afseende på villkoren, för att den må kunna här behandlas, men icke såsom nu genom en P. M., framlagd på kammarens bord, utan i lugn och ro. Dessförinnan äro bestämdt inga olägenheter att befara.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Swartz: Ingen af de talare, som hittills yttrat sig — han må hafva slutat med hvilket yrkande som helst — har vågat sig på att förneka den stora vikt och betydelse, som ur nationell synpunkt för det svenska landet och svenska staten ligger i ett rätt ordnande af förhållandena vid malmfälten i Norrbotten. Och sannerligen jag för min del undrar på att ingen visat sig vara blind för denna frågas stora vikt och betydelse. Mig vill det synas, att Riksdagen har redan, genom de åtgärder Riksdagen förut i dessa ärenden vidtagit, tydligt ådagalagt, hvilken vikt och betydelse Riksdagen fäster vid denna landsändas nära sammanbindande med det öfriga landet och dess bibehållande såsom i full mening svensk. Innan beslutet om järnvägens byggande fattades år 1898, ansåg man sig hafva och hade utan tvifvel i vissa hänseenden ett synnerligen godt värn i dessa gränstrakters ödemarksliknande beskaffenhet. Man ansåg, att dessa stora vidsträckta obygd utgjorde ett dödt, men ganska kraftigt försvar. Hvarför byggdes denna järnväg där uppe? Hvarför var man angelägen att lämna statens medverkan till brytande af bygd och utbredande af kultur i dessa trakter? Jo, af den anledningen, att man ville i stället för den döda försvarskraften ditsätta en lefvande. Men denna kraft skulle då naturligtvis också vara svensk. Man skulle utbreda och stärka sitt försvar genom att utbreda svensk kultur och svensk befolkning i dessa obygd. Det ligger naturligtvis orimligt stor vikt på, att så också kommer att ske. Kan man verkligen hoppas, att så skulle blifva förhållandet, för den händelse att de stora malmfälten med de dem omslutande, tätt bebyggda trakterna skulle komma under utländskt inflytande? För min del kan jag icke se annat, än att följden i så fall med största sannolikhet skulle blifva,

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Rikagränsen m. m. (Forts.)

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen—
m. m.
(Forts.)*

att en utländsk och helt annan kultur än den, som man vill bereda där uppe såsom ett värn för Sveriges intressen, skulle där komma att göra sig gällande. Det blir icke något nationellt intresse, det blir ett kosmopolitiskt intresse, och ett sådant kan aldrig i fråga om det nationella försvaret vara af något värde.

Jag vill icke beröra de öfriga anledningarna till den lifliga önskan från Riksdagens sida att bibehålla detta område såsom svenskt. Det intresse, som där gör sig gällande, är rent svenskt äfven ur nationalekonomisk synpunkt.

Det skulle vara åtskilligt annat att framhålla härutinnan, men då utan tvifvel alla dela min uppfattning, vill jag icke längre uppehålla mig vid denna sida af den föreliggande frågan.

Men hvad vi för närvarande skilja oss uti, är den frågan: är det någon fara för att ett annat inflytande än det, vi alla önska skall göra sig gällande, också skall kunna komma till makten? Och föreligger någon fara, för den händelse från Riksdagens sida nu icke göres ett kraftigt ingrepp för ordnande af förhållandena där uppe? Jag menar naturligtvis: finnes det någon fara för eller, rättare sagdt, är det icke största sannolikhet för att, om icke i de nu ordnade, i kaos befintliga förhållandena vid malmfälten bringas ordning och reda, malmfälten skola öfvergå i utländsk hand? För min del har jag den uppfattningen, att så skall med den största sannolikhet komma att ske, och jag ber att få gifva några skäl för denna min uppfattning.

Det har sagts — jag minnes icke rätt, om det var nu eller vid ett föregående tillfälle, ty det har talats så mycket i denna fråga, att man kan icke precis säga, hvar och när det ena eller andra uttrycket fällts — det har sagts: man har så många gånger talat om att dessa malmfält skulle öfvergå i utlänningens hand, men då så icke skett förut, behöfva vi icke vara rädda för att så sker nu. Jag tror, att förhållandena i detta afseende äro icke så oväsentligt förändrade mot förr. Järnvägen, som medgifver en lätt och obehindrad transport af malmfältens tillgångar till hafvet, är fullständigt färdig. Här föreligga inga osäkra faktorer att räkna med vidare. Grängesbergsbolaget, som på det området naturligtvis är synnerligen erfaret och såsom sådant också utan tvifvel känt öfver kanske hela världen, åtminstone för dem, som skulle kunna uppträda såsom spekulanter för malmfälten, har genom det anbud, det afgifvit, satt ett fixt värde på dessa malmfält. Jag tror, att det är två faktorer, som förut icke funnits och som äro af vikt att räkna med.

När så därtill kommer, att förhållandena inom bolaget äro af den art och natur, att ett ordnande af desamma inom detta års utgång måste för dem, som äro i dessa affärer intresserade, framstå såsom ett synnerligen viktigt önskningsmål, måhända såsom en nödvändighet, vill det synas mig, som om det skulle icke heller

däri kunna ligga någon garanti för att icke snart nog dessa malmfält öfvergå till utlänningar, i synnerhet som därtill kommer, att dessa oerhörda tillgångar på malm måste vara synnerligen begärliga för både den ena och den andra spekulanten.

Nu säger man, att det är dock i alla fall icke troligt, att något sådant kommer att hända. Hvarför? Jo, staten har så många maktmedel därvidlag i sin hand att sätta däremot, och man har därvid pekats på processen, det nuvarande fraktaftalet och möjligheten af exporttulls åsättande.

Hvad processen beträffar, så efter de uttalanden, som i den frågan blifvit gjorda, vill jag helst undvika att yttra mig om densamma. Men jag tror, att man ur reell synpunkt kan yttra sig så, att för den händelse icke processen skulle finnas på formell grund vara preskriberad, skulle den reellt taget komma att resultera i en sådan utgång, att i alla händelser icke bolaget skulle därpå komma att göra någon förlust. Jag tror, att man i alla händelser kan säga, att det maktmedlet i statens händer är synnerligen svagt.

Hvad så beträffar fraktaftalet, så lider det intet tvifvel, att detta aftal, sådant det nu är förefintligt och hvilken form naturligtvis skulle fortfares, för den händelse icke nu en annan form skulle gifvas åt detsamma — detta aftal är nog förenadt med ganska stor risk för den, som skall ikläda sig detsamma. Men denna risk synes mig vara vida större för ett sådant företag, som måste basera hela sin affär på vinsten på den försälda malmen. Det har icke på långt när samma fara med sig för en innehafvare, som själf är i stånd att förädla den malm, som brytes vid dessa malmfält. Det är klart och tydligt, att om detta skulle i det bestående fraktaftalet medföra någon verklig förhöjning i frakten utöfver den, som genom det nu tänkta fraktaftalet är ifrågasatt — om så vore, bäres detta lättare af en sådan innehafvare af malmfälten, hvilken, som sagdt, där uppe endast har sin lagerplats af råvara, än hvad det bäres af den, som där uppe har hela sin egendom och skall på den göra sin vinst. Jag tror, att, hvad själfva villkoren i aftalet beträffar, man kan närmast karakterisera dem på sådant sätt, att, om man jämför de nuvarande med de föreslagna, de föreslagna i själfva verket innebära en fixering af de afgifter, som enligt de nuvarande skulle utgå, men som icke på förhand äro fixerade. Skillnaden mellan de båda aftalen skulle ligga däri, att under det att det nuvarande aftalet tillåter en forsling med företrädesrätt af 1,200,000 ton malm, skulle det blifvande aftalet medgifva sådan företrädesrätt för 1,500,000 ton malm, och fördelen skulle då ligga däri, att räntan på anläggningsskapitalet finge fördelas på 1,500,000 ton i stället för på 1,200,000 ton. Denna skillnad är i en byrå i järnvägsstyrelsen beräknad till cirka 200,000 kronor. Däremot har man då att sätta å andra sidan, att beräkningen af driftkost-

Om trafikera-
landet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

naden och underhållskostnaden af järnvägsstyrelsen gjorts så pass hög genom tillägg af en 25 proc. säkerhetskoefficient, att den säkert skulle hålla streck åtminstone under de 10 år, som, enligt det nu af reservanterna gjorda tillägget, dessa fraktsatser skulle vara bestående. Och med all sannolikhet kan det sägas, att man på det sättet redan fixerat frakterna i viss mån högre, i början åtminstone, än hvad de skulle vara, om de utginge enligt det nuvarande aftalet med afseende på drift — och underhållskostnadens beräkning. Allt nog, om man säger, att högst 200,000 kronor motsvarar denna lindring, så är jag öfvertygad, att man icke räknat för lågt. Nu är tydligt, att på en kvantitet malm, så stor som skulle komma i fråga att därifrån utföras, betyder detta belopp rakt intet, för den händelse den, som exporterar malmen, också själf förädlar den. Det betyder icke ens så mycket ökning i priset, som för honom blefve följden, om han från en annan innehafvare af dessa malmfält nödgades *inköpa* sina behof. Jag anser därför, att uti detta fraktaftal icke ligger någon som helst garanti för bibehållande af malmfälten i svensk ägo eller något hinder för öfvergången i utländsk ägo.

Lika litet anser jag för min del, att faran för exporttull skulle därvidlag kunna utgöra verksamt hinder. För det första har jag hört mycket insiktsfulla personer uttala undran, huruvida, så länge nuvarande kontrakt äger bestånd, hvilket ju skulle blifva fallet, i händelse detta förslag faller, det kan vara möjligt att ålägga någon exporttull på dessa 1,200,000 ton malm, som innehafvarne af Luossavaara-Kiirunavaara bolag äro tillförsäkrade att emot vissa förpliktelser till staten få forsla. Det lämnar jag emellertid å sido och vill endast på frågan om exporttullens inverkan till hinder för utlänningars inträde såsom köpare tillämpa ungefär detsamma jag nyss tillät mig säga i fråga om fraktaftalet. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att man så mycket säkrare kan räkna på detta sätt, som, för den händelse staten skulle, utan att Grängesbergsbolaget vore ägare af malmfälten i Norrbotten, ålägga exporttull, skulle denna drabba lika hårdt — jag menar med samma siffra — det svenska Grängesbergsbolaget som dessa af utlänningar innehafda norrländska gruffält. Jag tror därför, att man häri kan hafva en bestämd garanti för att icke exporttullar och fraktsatserna sättas så höga, att därigenom priset på den malm, bolagen få såsom ägare af malmfälten, allt för mycket fördyras, ty så hög exporttull skulle helt enkelt verka dödande på andra svenska bolag, som allenast hafva att lefva på förtjänsten å sin malm.

Enligt min uppfattning äro därför förhållandena synnerligen allvarsamma. Jag tror för min del, att, om icke Riksdagen fattar ett bestämdt beslut, hvarigenom sådana följder som de af mig nyss skildrade skulle hindras inträda, all sannolikhet finnes för att dessa af oss alla icke eftersträfvade följder blifva en verklighet.

Under sådana förhållanden må man fråga: hvad skall göras? Ja, här har från ett och annat håll framställts den tanken, att man bör försöka förvärfva dessa malmfält åt staten, och man har yrkat på bifall till herr Roos' motion för att få en utredning i detta syfte verkställd af regeringen. Af de skäl jag sagt, vill det synas mig, att detta icke hjälper. Ty innan denna utredning blifvit fullbordad, kan det väl hända, att föremålet för utredningen icke längre är i svenska händer. Det finnes en annan part, som därvidlag har afgörandet helt och hållet i sin hand, och med den uppfattning jag har angående det intresse för att icke säga den nödvändighet, som för denna part finnes att ordna saken, innan Riksdagen nästa gång sammanträder, är tydligt, att jag icke för min del kan tro, att tid till utredning finnes. Ett beslut måste således enligt min uppfattning fattas, och det måste fattas nu, men för min del kan jag icke se, att det kan blifva något annat i hufvudsak än bifall till den kungl. propositionen, med de ändringar och tillägg, jag må väl säga förbättringar, som under de gångna dagarne gjorts.

Detta förslag i och för sig har, så vidt jag kan fatta, icke rönt något skarpare motstånd åtminstone icke från deras sida, som varmast tagit till orda för bibehållande af malmfälten i svensk ägo; det har endast ansetts icke gå nog långt, men, såsom sagdt, när man icke kan komma hela vägen, får man nöja sig med hvad man kan vinna. För min del anser jag, att hvad här föreslås är verkligen icke allenast hvad man måste taga, för den händelse öfver hufvud taget man vill, att Riksdagen skall ingripa, utan också något i och för sig af sådan beskaffenhet, att man väl kan taga det och med största lugn stå till svars såsom statens representant för att man medverkat därtill. Jag erkänner villigt och gärna, att härvidlag en viss press ligger på Riksdagen. Denna press är enligt min uppfattning alldeles icke af den beskaffenhet, som föregående talare angifvit. Jag kan icke finna, att det ligger något som helst hot från ena eller andra sidan häruti, eller att Riksdagen handlar under tryck af sådant hot — åtminstone gör jag för min del det absolut icke. Jag handlar under trycket af min fulla öfvertygelse i saken, som icke blifvit mig bibragt genom något som helst hotfullt uttalande, utan genom de undersökningar, jag så länge och så godt mitt förstånd räckt till, sökt göra själf, och genom den uppfattning, jag på grund däraf bildat mig om sakens läge.

Den press, jag menar, ligger däri, att tiden är något knapp. Icke alla hafva så pass mycket, som jag ex officio varit skyldig att göra, fått tillfälle att sätta sig in i och tänka öfver denna fråga. Jag undrar därför ingalunda på att man revolterar i det stycket och känner sig tveksam, innan man fattar bestämdt beslut. Af sådan anledning har äfven framkommit yrkande om återremiss. Jag skulle vara den siste af alla att vilja motsätta mig det yrkan-

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen—
m. m.
(Forts.)*

det under normala förhållanden, icke heller gör jag det bestämdt nu; jag vill endast och allenast fästa herrarnes uppmärksamhet på att konsekvensen af ett sådant yrkande måhända icke skulle blifva sådan jag är öfvertygad de önska, hvilka framföra yrkandet. Det synes mig tämligen oberäkneligt, hurudan utgången af en återre-miss under nuvarande förhållanden skulle blifva. Hvilka skulle blifva kvar för att ytterligare utreda och besluta i frågan? För öf-rigt synes det förslag, som här i dag framlagts och utdelats på herrarnes pulpeter, till hvilket den förste ärade talaren yrkade bi-fall, icke i och för sig innebära så stora afvikelser från föregående eller innefatta så oklara bestämmelser, att icke, i synnerhet nu, se-dan tiden skridit något framåt efter utdelningen, en hvar kunnat bilda sig en fullständig uppfattning af dess innebörd. Då därtill kommer, att detta förslag är det enda möjliga, som kan leda till något resultat, så vill det synas mig, som om betänkligheterna hos alla dem, som önska något resultat, borde vika inför det faktum, att tages icke detta, finnes ingen utsikt till att något i frågan göres. Då är fältet lämnadt öppet och fritt med alla konsekvenser, som däraf kunna följa.

Då jag, herr grefve och talman, i likhet med hvad herr Rettig nyss yttrade, icke vill för min del taga på mig någon del af det ansvar, som jag i sådant fall anser drabba enhvar medlem af Riksdagen, ber jag att få yrka bifall till det af herr Bohnstedt först framställda förslaget.

Friherre Gripenstedt: Sällan har jag i Riksdagen varit så tveksam, huru jag skulle rösta, som i nu föreliggande fråga. Na-turligtvis önskar jag lifligt, att någon reda skall inträda i dessa intrasslade bolagsförhållanden i Norrbotten, liksom jag förmodar, att en sådan önskan hyses af alla andra i denna kammare, vare sig de på sin tid röstade för Ofotenbanan eller icke. Men det gäller att öfverväga och mot hvarandra väga de fördelar, staten skulle vinna, och de ökade förbindelser, den skulle ikläda sig. Sta-ten har redan gjort oerhördt mycket till befordrande af maln-exporten från Norrland, då den nedlagt 30 miljoner kronor i järn-vägen där uppe utan att däraf skörda annan vinst än en ganska låg ränta. Nu begär man ytterligare uppoffringar. Hvilka äro då de fördelar, staten skulle vinna? Jo, man skulle till att börja med undvika en annars eventuellt förestående industriell och finansiell katastrof. Jag medger, att detta skäl kan vara ganska tungt vä-gande, men jag vill icke nu gå närmare in i någon pröfning be-träffande den saken.

Den andra stora förmånen skulle vara, att vi finge att göra med ett solidt bolag med en högt aktad styrelse i spetsen. Jag erkänner, att detta är en stor fördel, men hvem svarar för, att i detta bolag en likadan styrelse finnes under 30 år?

Man påstår vidare, att, om uppgörelse nu träffas med Grängsbergsbolaget, det icke skulle blifva möjligt för utländingar att få sina händer i företaget. Jag erinrar, att uti det gamla kontraktet med Luossavaara-Kiirunnaavaara-bolaget ingick äfven bestämmelsen, att utländingar icke skulle få äga aktier i detsamma, men man har sedan erfarit, att denna bestämmelse icke visat sig effektiv. Emellertid, då man fruktar faran af utländsk inblandning, kan icke denna fara äfven förefinnas, om det stora Grängsbergsbolaget tager saken om hand?

Hvilka nya uppoffringar från statens sida och hvilka fördelar för bolaget är det, som emellertid ytterligare begäras? Jag vill icke spilla tvenne ord på villkoret om nedläggandet af processen. Denna har aldrig tilltalat mig, och den saken vill jag sålunda förbigå. Detta 20-miljonerslån, som på många håll ansetts såsom det viktigaste i frågan, vill jag icke motsätta mig, då jag tror, att Grängsbergsbolaget kan prestera full säkerhet. Men öfriga ifrågasatta förmåner äro verkligen ganska betydande, mycket större än de, som lämnades det gamla bolaget. Frakternas fixering, i det att frakterna icke vidare skulle beräknas och utgå efter trafikkostnaden, — därom är icke något att säga, i synnerhet som denna fixering skulle regleras eller justeras hvart 10:de år. Jag vill dock icke gå in på den tolkning, statsrådet Husberg gjorde, att frakterna skulle kunna höjas hvart 10:de år. Staten skördar åtminstone icke någon vinst på en dylik eventuell förhöjning, då denna förhöjning hvart 10:de år skulle bero på ökade driftkostnader och endast motsvara dessa.

En stor fördel för bolaget vore, att fraktaftalen blefve gällande på betydligt längre tid än enligt det gamla kontraktet. Enligt nuvarande bestämmelser är staten skyldig att under 20 år, förutom 3 års uppsägningstid, frakta malm till Ofoten enligt bestämda villkor; för järnvägen Luleå—Gellivara gäller fraktaftalet endast tills vidare med 3 års uppsägning, hvadan staten, hvad beträffar den malm, som går öfver Ofoten, är bunden till aftalet under 23 år samt endast 3 år för den, som går öfver Luleå. Nu åter skulle enligt föreslagna villkor aftalen rörande frakt åt båda hållen gälla 30 år och kvantiteten, som finge fraktas till Ofoten, höjas från 1,200,000 till 1,500,000 tons. Dessutom kan man icke bestrida, att dessa frakter äro *orimligt* billiga, om man jämför dem med de frakter, som betalas för malm i mellersta Sverige.

Emellertid skulle jag äfven möjligen kunna vara med om dessa villkor, och jag har äfven, såsom synes af reservationen, där mitt namn återfinnes, gått med på dem. Men ett oantagligt villkor var däremot *det*, som fanns uppställt i 4:o af kontraktsförslaget. Detta villkor har därför uteslutits, och i stället finnes uppställt i reservationen ett motvillkor, som man nu vill frångå. För min del kan jag dock icke släppa reservationen i den del, som rör frågan

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

*Om trafik-
randet af
järnvägen—
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

om malmexporttull. Jag är icke någon vän af exporttullar och tror icke heller, att denna sak gärna kan komma i fråga, men att under 30 år afhända staten rätt att pålägga en sådan tull, det finner jag dock vara för mycket. Man har visserligen sagt: detta gäller endast de kvantiteter malm, som fraktas på järnvägen Luleå—Ofoten, 2,100,000 tons. Det är visserligen sant, men å andra sidan, tror någon människa, att man skall kunna lägga exporttull å den malm, som skickas ut af öfriga exportörer, under det att man låter denna gå fri? Jag tror det icke, utan detta innebär, att tull på malmexporten aldrig skall kunna läggas under den tid, som kontraktet skulle gälla. Jag vill erinra, att det frihandelsvänliga England nyligen lade exporttull på stenkol. Tro herrarna icke, att äfven Transvaals grufvor också få betala någon tribut? Jag hoppas, att sådana orsaker till sådana pålagor, som då funnos för engelsmännen, aldrig skola föreligga här i Sverige. Jag hoppas och tror, att exporttull icke skall förekomma, men att afhända sig rätt att pålägga sådan, anser jag vara ganska oförsiktigt.

Nu hafva reservanterna, som sagdt, i 4:de punkten satt upp ett annat villkor. Där står nämligen, att för den malm, som exporteras mer än 1,500,000 tons åt ena hållet och 600,000 tons åt andra, skulle bolaget betala en royalty af 50 öre pr ton. Jag får emellertid tillkännagifva, att jag i utskottet icke yrkade på detta villkor, emedan jag anser alldeles betydelselöst, om en sådan sak står i kontraktet. Eftersom detta endast gäller för en viss malmkvantitet, har staten nämligen rätt att, när denna öfverskrides, bestämma hvilken fraktsats den vill och höja taxan exempelvis med 50 öre per ton i stället för att bibehålla det förra fraktbeloppet och lägga till en royalty. Jag har således icke för min del hållit på denna bestämmelse i reservationen och skulle äfven gärna släppa den saken, men själfva rättigheten att upptaga exporttull, om så skulle behövas, har jag icke velat öfvergifva.

Nu säges visserligen att man kan omöjliggöra all export af malm för bolaget genom åsättande af för hög exporttull. Jag tror dock icke, att något bolag behöfver riskera något sådant. Det skulle ju vara rent af emot statens intresse att strypa denna export, sedan man byggt järnvägar och gjort allt för att befrämja densamma. Vidare kan invändas: ja, men om exporten genom en sådan åtgärd skulle minskas, är dock bolaget skyldigt att oaktadt minskade frakter å banan skaffa staten samma garanterade inkomst, som om en viss kvantitet malm exporterades åt båda hållen. Jag skulle för min del äfven kunna släppa en sådan garanti från bolagets sida, som jag icke tror kan komma i fråga att behöfva tillämpas. Hufvudsaken är, att staten icke fränsäger sig rätten till påläggande af exporttull. Att i detta afseende binda sig för 30 år anser jag icke rimligt.

Det har nu sagts, att Grängesbergsbolaget icke kan gå med

på detta villkor i reservationen, och här har i dag på våra platser i kammaren lagts en promemoria, hvori i stället erbjudas andra förmåner för staten. Huruvida dessa äro för staten så fördelaktiga, som af några talare framhållits, därom törs jag ej yttra mig; jag har fått detta papper så sent, att jag verkligen ej hunnit sätta mig in i saken. Skall nu detta på rak arm antagas utan att hafva undergått förberedande behandling i utskott? Mig förefaller ett sådant tillvägagående ganska betänkligt. Skall detta sist framkomna förslag antagas, måste det först enligt min åsikt hafva varit behandladt i utskottet. Visserligen är det ledsamt att behöfva stanna längre, då den 15 maj är öfverskriden, ledsamt icke blott för Andra Kammaren, utan äfven för den Första, men ett ärende af sådan vikt som detta bör dock icke allt för lättvindigt behandlas.

Jag vill emellertid icke göra yrkande om återremiss, då jag för min del anslutit mig till den reservation, som finnes i utskottets betänkande införd, och ehuru jag icke tror, att utsikt finnes, att denna reservation blir antagen, ber jag dock att få yrka bifall till densamma oförändrad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Bergström: Då jag i en motion till denna kammare sökt att finna utgångspunkt för en möjligast lycklig lösning på den nu föreliggande »malmbergsfrågan», anhåller jag att få anföra några af de skäl, som föranledt i motionen framlagda förslag.

Jag vill då först nämna några ord om frågans förhållande till vår internationella ekonomiska ställning.

Att det är ett önskemål att kunna förbättra vår handelsbalans, lär väl ingen förneka. Det är visserligen en sanning att, samtidigt med vår årliga underbalans i handeln på utlandet, kapitalvärdena här ökats, men denna ökning af de inhemska värdena har utan tvifvel sin förnämsta orsak däri, att järnvägskommunikationer i stor utsträckning åstadkommits, som höjt värdet på omkringliggande jord och öfriga naturtillgångar samt framkallat produktion. Detta är en värdeökning, som icke mera, åtminstone i samma mån, är att påräkna, sedan kommunikationssystemet nått så stor utsträckning.

Våra förnämsta exportartiklar nu, som skola balansera importen, äro produkterna af skogen och jordbruket samt, mer eller mindre förädladt, järnet.

Beträffande skogen hafva vi hittills haft norra Sveriges urskoogar att lefva på, men dessa lära, efter allt att döma, snart vara beröfvade sitt magasinerade realiserbara skogskapital, och vi hafva sedermera endast återväxten att bygga på, något som dock gifvet-

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

Om trafikerandet af järnvägen Gällivare — Riksgränsen m. m.
(Forts.)

vis, äfven detta, är högst afsevärdt, helst när vi komma så långt, att skogen får ett sådant värde, att en intensiv kultur blir ekonomiskt fördelaktig, men en exportminskning är utan tvifvel i en nära framtid och på naturliga grunder att emotse. Skogens produkter höra dock till dem, som genom sin mera begränsade tillgång och den nästan fullständiga bristen däraf i många länder, alltid skola finna marknad utomlands.

Annorlunda ställer sig detta hvad jordbrukets alster beträffar. Af dessa hafva vi haft en stor export, som undan för undan sista decennierna sjunkit med rask fart. Orsaken härtill synes mig vara maskinteknikens utveckling, som äfven i varmare länder med bättre jordmån möjliggör arbetet; transportväsendets förbättring, som åstadkommer billigare frakter och så att säga förkortar afstånden; samt att England, hvars industri förr i hufvudsak konsumerat vårt jordbruks produktionsöfverskott, dels nu kan förse sig från sina kolonier, dels ej på det industriella området genom Tysklands och Amerikas utveckling vidare intager en så dominerande ställning som förr.

Dessa anledningar äro alla af sådan beskaffenhet, att de komma att utvecklas vidare i samma riktning hädanefter som hittills och sålunda allt mera hämma exporten af våra jordbruksprodukter. Hvilken inverkan detta kommer att utöfva på vår ekonomiska ställning, då jordens värde dessutom bland annat utgör en så väsentlig grund för exempelvis vårt penningväsende, behöfver jag säkert ej här framhålla.

Beträffande järntillverkningen, så är om få årtionden den viktigaste råvaran därför, nämligen malmen, till hufvudsaklig del tömd i de bygder, där järntillverkning hittills i vårt land bedrifvits och möjliggjort dessa bygders öppnande för och bibehållande vid kultur.

Se vi till, hvad vi sålunda gentemot utsikterna för framtiden på grund häraf hafva att göra, så synes det mig, som om den enda och rätta vägen vore att genom uppammande af en industri inom eget lands gränser söka skaffa jordbruket afsättning för sin produktion, hvarigenom det äfven blefve oberoende af utländska tullförhållanden, importförbud och mellanhänder, af hvilka förstnämnda vi hafva erfarenhet om att de, utan att vi i minsta mån kunna inverka därpå, i ett slag förinta mångåriga arbeten och hvad man kunde ha rätt att vänta sig få skörda af bekymmer och kostnader, ej blott för den enskilde, utan ock för staten. Men denna industri måste, på samma gång den kan tänkas så stor att den äger förmåga att konsumera jordbruksöfverskottet, äfven vara af den beskaffenheten, att dess egna produkter finna säker afsättning på den internationella marknaden.

Den enda industri, som kan uppfylla dessa villkor hos oss, är järnhandteringen. För denna hafva vi alla råmaterialier själfva.

Vi hafva bränsle i våra skogar och torfmossar, och vi hafva så stora malmtillgångar i förhållande till de hittills kända och åtkomliga i hela världen, att de, helst med afseende på den sig allt jämt ökande järnförbrukningen, hafva det inflytandet, att de knappast kunna afvaras. Järn måste för konsumtionen anskaffas, och om ej malmen utskickas härifrån, tvingas man att taga järnet mer eller mindre förädladt härstädes.

Förutom järnindustriens inflytande i och för sig på kulturen, på den enskilda välmågan och den möjlighet, som den erbjuder till annan industriell utveckling, så framgår således af hvad jag anfört den stora betydelsen af att järnmalm finnes. För oss är ej tänkbar möjlighet att importera malm, sedan vår egen tagit slut. Inför hvilka svårigheter måste vi då ej komma att stå, när detta kommer att inträffa? Man häpnar för tanken, och dock, mina herrar, är den tiden knappast mera aflägsen, med den brytning af malm, som nu ställes i utsikt, än skörden vi i stora delar af landet kunna förvänta af den skogssådd, vi själfva komma att verkställa. Om denna skogssådd draga vi försorg, åberopande våra plikter mot tider och släkten, som komma, men hvilka omsorger ägna vi åt bevarandet af våra malmtillgångar, hvars befintlighet dock till och med är villkoret för denna skogs ekonomiska tillgodogörande? På utredandet af denna tillgång, som ej återväxer, offras, oakadt gjorda framställningar därom, ej ringaste möda. Är det af fruktan att se sanningen, eller är det ren okunighet om faran?

Om sålunda all malmexport också måste vara fullständigt förkastlig, så får man likväl icke fränse de faktiska förhållanden, gentemot hvilka man blifvit ställd och nu står. Vi hafva Ofotenbanan, Grängesbergs-Oxelösunds trafikaktiebolag, och vi hafva de norra »malmsbergsbolagen», stora ekonomiska företag, hvaraf såväl staten som enskilde äro i hög grad beroende. Dessa företag kunna ej ruineras utan snart sagdt oberäknelig ekonomisk skada för hela landet, hvilket dessutom förut lider brist på rörelsemedel för igångsättande af en järnindustri i den skala och efter en sådan plan, som nutida konkurrens kräfver och som skulle motsvara de nationella, här framhållna behofven.

Åtgärder som föranledde mer eller mindre stora svårigheter för dessa företag skulle kunna helt eller delvis ruinera dem, afskräcka för lång tid framåt för de stora ekonomiska sammanslutningar, som utan tvifvel äro villkor för malmens förädling på rationellt sätt här, och omöjliggöra anskaffande af för dessa företag nödiga medel. Det mål man snarast måste komma till, just för att få slut på malmexporten, vore under sådana förhållanden på dubbelt sätt undanskjutet. Man synes mig därför böra afstå ifrån att vidtaga sådana åtgärder, hvaraf inställande af malmexporten blefve en följd.

*Om trafik-
landet af
järnvägen
Gellivare—
Eiksgränsen
m. m.
(Forts.)*

Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen—
m. m.
(Forts.)

Men på samma gång är malmens bibehållande i landet till största möjliga mängd ett så oeftergiftigt villkor för dettas framtid, att staten *måste* kunna öfva ett afgörande inflytande på och reglera malmexporten. Det är naturligt, att ett enskildt företag för malm-brytning söker göra denna för sig så ekonomiskt vinstgifvande som möjligt, såsom nu Grängesbergs-Oxelösunds trafikbolag och de norra »malmsbergbolagen» sökt göra, och man kan knappast med fog anmärka däremot, i huru hög grad det än må vara till landets skada. Staten själf bör dock hafva ej blott rätt, utan äfven plikt att förhindra sådan, om den också helst bör göra det utan att kränka den enskildes rätt.

Sådant kan här ske, på sätt jag föreslagit i min motion, nämligen så att staten, i stället för att låna malmexportbolaget penningar, ingår i detta med ett belopp, som jämte andra i statens hand befintliga medel skaffar staten tillräcklig makt med afseende å bolagets åtgärder och för all framtid. Ett öfvervägande utländskt inflytande, som man hittills haft så mycket att befara, vore därmed ock för all tid aflägsnad.

Visserligen komme staten därigenom att få del i samtliga nu exporterande malmbolag, således äfven i Grängesbergs-Oxelösunds, men detta har å ena sidan för såväl mellersta Sveriges järnhandtering som den svenska sjöfarten visat sig vara *mera* än ett önskemål; å andra sidan torde trafikbolaget anse sig tvunget att tillmötesgå en dylik fordran från statens sida, då det eljest inom kort genom de allt mer och mer dyrbrutna malmerna blir urstånd-satt att konkurrera med de norrländska grufvorna på den utländska marknaden, och dess egen ekonomi under slika förhållanden så-lunda måste bli starkt hotad.

Staten å sin sida skulle hafva en afsevärd fördel i att få använda den redan vid Grängesberget befintliga administrationen, dennes erfarne och duglige ledare, som äfven i öfrigt intaga så framskjutna och i förhållande till de stora fosterländska intressena ansvarsfulla poster, samt att få bolaget administreradt såsom ett enskildt företag, och ej som ämbetsverk, hvad man måhända icke utan rätt fruktar för, då fråga är om ekonomiska företag.

Inginge staten själf, på sätt jag föreslagit, som delägare, ned-sattes naturligt de utländska delägarnes inflytande i bolaget, utan att dock någon inskränkning på malmtillgången för deras behof behöfde bli följd däraf. Statens delägareskap borde också öka deras förtroende till företagets soliditet.

Hvad prisfrågan för de norra bolagen beträffar, finnes väl knappast hos någon tvifvel om att icke denna är väl öfvervägd af Grängesbergsstyrelsen, då uppgörelsen afsett deras egna ekonomiska intressen, liksom att större erfarenhet och bättre omdöme i saken ej gärna på annat håll kan vara att påräkna. Affären måste ock sålunda äfven för staten blifva god, ock detta så myc-

ket mera som denna genom sina maktmedel, exporttull, process och frakttaxor, har i sin hand att förbilliga inköpet och nedpruta på de provisioner och afgifter, som nu ingå i aftalet och som uppröra allmänheten och förbittra stämningen mot statsförvärf utan att bolagen först bringas i konkurs.

Mot alla utländska spekulationer under utredningstiden äro statens omnämnda maktmedel till fyllest, om de tydligt framhållas och vid behof kraftigt användas. Att nu afslå Kungl. Maj:ts proposition utan uttalande af hvad man vill, torde kunna framkalla faran af utländsk inblandning inom kort tid och på ett sätt, som skulle bereda svårigheter af det slag, som vi helst undvika.

Då malmernas bibehållande för vår egen järnförädlingsindustri är en lifsfråga för denna; då detta likaledes är af afgörande ekonomisk betydelse för vårt jordbruk och för tillgodogörande af skogsproduktionen; då staten endast genom att ingå som delägare i malmexportbolagen kan få ett naturligt, varaktigt och effektivt inflytande på bolagens åtgärder, på samma gång som det utländska förminsas; då ej enskild rätt behöfver kränkas eller ny utländsk inblandning befaras; då all malmexport på sådant sätt komme i samma händer; då staten genom att ingå som delägare gör en god affär; samt då dessutom hvarje obestämdt uppskjutande af uppgörelsen utan tvifvel kommer att höja priset,

anhåller jag vördsamt om bifall till min motion, som innefattar: att Riksdagen, med afslag af Kungl. Maj:ts proposition n:o 97, anhåller om förnyad utredning i ärendet till nästa års Riksdag i det syfte som motionen omfattar och grundad på att staten ingår i ett bolag, hvilket öfvertager brytning och drift af de stora norrbottniska järnmalmsfälten, såsom delägare med ett penningbelopp, som kan anses erforderligt för att trygga företagets soliditet och handlingskraft.

Friherre Palmstierna: Såsom varande en af reservanterna från utskottet skall jag bedja att som hastigast få anföra de skäl jag har mot utskottets betänkande. Jag är visserligen därvid i många hänseenden förekommen af friherre Gripenstedt, så att jag skall söka fatta mig mycket kort.

Frågan är synnerligen viktig och jag har icke kunnat underskatta den fara, som af herr Swartz så skarpt framhållits, faran att dessa malmtillgångar skola kunna komma i utländska händer och de förvecklingar, som däraf kunna blifva en följd, i hvilket hänseende man har ett synnerligen belysande exempel i förhållandena i Transvaal. Då man nu går till de yrkanden, som reservanterna varit med om att biträda, möter först och främst frågan om att denna rättegång skall nedläggas. Det har redan talats om att dess värde icke är stort, så att det knappast blir någon upp-

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

offring. Vidare kommer fraktkvantiteten att ökas och det är ju rimligt, att fraktkvantiteten ökas, då kostnaderna för järnvägen ökas så mycket som från 22 miljoner till 34 miljoner för att transportera denna stora fraktkvantitet. Så är det frågan om fraktaftalet. Detta har förut berörts och det blir icke någon stor uppoffring af staten. Järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t hafva tillstyrkt det och det är ingen fara däri, då, såsom reservanterna föreslagit, det skulle kunna hvart tionde år revideras. Därvidlag är det visserligen sant, att frakttiden för Gellivarebolaget blifvit utsträckt, men på detta förtjänar kronan tillräckligt. Då återstår frågan om lånet. Därvid är det först och främst fråga om säkerheten, och i detta afseende får man erkänna, att säkerheten är tillräcklig, äfvensom att räntan $4\frac{1}{4}$ % är tillräcklig och en ränta, för hvilken detta bolag, Grängesbergsbolaget, skulle kunna få låna penningar utomlands. Den egentliga invändning, som utskottet gjort mot frågan, har då varit den, att staten icke skall lägga sig i den enskildes affärer och att detta kan blifva ett prejudikat. Jag vill påstå, att det icke blir något prejudikat, därför att kronan har till en viss grad redan gått in i denna enskilda affär, då det gamla bolaget nekades att bygga järnvägen från Gellivare till riksgränsen och det sades: detta får icke den enskilde göra, utan detta skall staten göra och på de och de villkoren. På det sättet är man redan inne i de enskilda affärerna, så att jag tror icke, att det blir något prejudikat i något annat hänseende. Vidare hafva reservanterna tagit åtskilliga försiktighetsmått särskildt mot utlänningars inflytande, då man nedsatt rösträtten till $\frac{1}{20}$ af de vid bolagsstämma representerade aktierna. Det är dock en sak reservanterna föreslagit, som jag för min del icke skulle vilja hålla på, nämligen i 4 punkten, då det talas om att bolagen skola betala en särskild afgift af 50 öre för hvarje ton malm, som fraktas, af det ena bolaget utöfver 1,500,000 ton årligen och af det andra utöfver 600,000 ton årligen, därför att jag icke kan se något skäl för en sådan bestämmelse: jag har äfven från början varit emot den.

Jag skulle således gärna vara med om hvad reservanterna föreslagit, med anledning af de faror, som man kan löpa. Men nu har i dag framkommit ett annat förslag, och jag får säga, att det kan jag icke vara med om. Det är ju nödvändigt, att man åt minstone försöker sätta sig in i hvad man skall besluta. Det har jag gjort så vidt jag kunnat hvad denna fråga beträffar, ehuru tiden varit så ytterst brådslande, att man icke kunnat anslå mera än tre timmar till behandling i själfva utskottet. Allt har gått så fort som möjligt; men man har försökt se efter så godt man kunnat. Nu kommer i elfte timmen, kan man säga, ett förslag, som väl blott få af herrarne torde kunnat tränga igenom, synnerligast midt under en diskussion. Så mycket har man sett, att där står återinfördt hvad reservanterna från början tagit bort, nämligen

frågan om restitution vid exporttull. Detta anser jag vara en så viktig sak, att jag icke kan vara med om att detta nu beviljas. Här har redan förut anmärkts, att man skulle binda sina händer och icke kunna pålägga exporttull på 30 år. Man vet icke, huru förhållandena skola kunna gestalta sig; man vet icke, om det blir en nödvändighet. Det kan inträffa så många omständigheter. Det är blott några få dagar sedan Riksdagen lade exporttull på trävaror, och då kan man lätt tänka, att det blir nödvändigt att lägga exporttull på malm. Såsom jag nu ser saken, är jag icke böjd för exporttull på malm och jag hoppas, att det icke kommer i fråga, men att binda sig för trettio år anser jag omöjligt. Och då detta bolag skulle vara säkert för exporttull, skulle inga andra bolag heller kunna blifva underkastade någon sådan.

Det har påståtts, att det skulle vara en så stor fördel för staten att 1934 kunna köpa dessa aktier till det värde de då skulle hafva och att 1954 få dem gratis, och det har framhållits, att detta skulle vara ett hedersamt anbud. Det är ju mycket möjligt, men jag kan icke bedöma det på en timme midt under en diskussion, så att jag kan icke inlåta mig på den saken. Nu säges, att annars blir det ingen affär utaf. Ja, det är möjligt. Om den ena parten säger: så skall det blifva, eljest blir det ingen affär af, då kan den andra parten säga: det blir för mig en alltför stor olägenhet och då kan jag icke gå in på affären.

Här har nu talats om återremiss och det kunde under andra förhållanden hafva många skäl för sig. Men, såsom det har framhållits, är en återremiss i dessa dagar en vanskligh sak. Jag kan således icke vara med om något annat än att yrka bifall till reservanternas första förslag.

Grefve von Rosen: När för några år sedan det ryktet spred sig, att ägarne till de malmfyndigheter, om hvilka nu är fråga, sökte att i utlandet försälja desamma, väckte det allmän oro för de politiska och ekonomiska faror, som detta skulle kunna medföra för vårt land. Ännu står frågan oafgjord. Nu är det Riksdagen, som har i sin hand, huruvida för afvärjande af dessa faror någon åtgärd skall vidtagas eller om man skall låta saken hafva sin gång. Det är efter mitt förmenande högst angeläget, att Riksdagen griper in. Det tyckes dock råda mycken ovisshet om hvilket beslut rätteligen bör fattas, icke minst i denna kammare. Efter förnyad utredning af vederbörande skulle meningarna mähända kunna stadga sig, och med afseende härför får jag för min del ansluta mig till de talare, som yrkat återremiss. Emellertid ber jag att få tillägga några ord särskildt med hänsyn till de invändningar, som gjorts beträffande det principiellt oriktiga i att till enskilde bevilja ett så stort lån som 20 miljoner kronor. Det kan ju icke nekas, att här är fråga om ett lån till enskildt bolag, men afsikten är ingalunda

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

*Om trafikerand
randet af järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

att gynna någon enskild, utan att befordra ett statsintresse. Dessutom har i dag genom det af herr Bohnstedt framlagda förslaget detta lån fått en väsentligt ändrad karaktär, i det att efter ett visst antal-år staten skulle få lösningsrätt och längre fram rätt att utan ersättning blifva ägare till de ifrågavarande fyndigheterna.

Herr Ljungberg: Innan jag ingår på själfva hufvudfrågan, ber jag att få uttala ett beklagande — som efter hvad jag hört delas af många i denna kammare — därafver att så stora och vidt-omfattande frågor sammanföras till riksdagens sista timmar. Det är ju meningen med vår samvaro, att vi skola kunna besinningsfullt handlägga alla ärenden, som förekomma, och allra minst kan denna regel frånträdas i afseende å frågor af framstående vikt. Det har vid föregående riksdagar så mycket talats om, att sådant hopande af ärenden vid Riksdagens slut borde undvikas, men ingenting har blifvit gjordt därvid, och jag kan för min del nu icke annat än önska, att, vid nästa riksdag, de som då äro med måtte tänka på att vidtaga några åtgärder för afhjälpan af denna olägenhet och dess betänkliga följder. I § riksdagsordningen kunde väl ändras, så att de fyra månadernas samvaro utsträcktes till fem; därmed skulle nationen säkerligen finna sig mera tillfredsställd och den skulle vid sådant förhållande med större förhoppningar och tillförsikt emotse Riksdagens förhandlingar.

Hvad själfva saken beträffar, är det något egendomligt att, sedan staten nedlagt trettio å fyrtio miljoner på åstadkommande af en järnväg för export af malm, finner man detta icke tillräckligt, utan vill att ytterligare tjugo millioner skola beviljas för att påskynda exporten af en vara, som andra nationer söka behålla hos sig och som särskildt för oss bör vara dyrbar, om vi skola kunna hoppas, att vår järntillverkning skall kunna gå framåt mera än hittills. Det stora understöd, som nu är ifrågasatt att lämnas till ett bolag, som redan är ganska starkt, skulle naturligtvis gifva uppkomsten till en malmtrust, som skulle få ett dominerande inflytande på vår järnhandtering, kanske ännu flere näringar, och så att säga bilda en stat i staten. Den skulle ju lätt genom den förhöjning i malmprisen, som den afser, kunna nedtrycka vår järntillverkning, så att denna skulle mindre än hittills kunna bära sig. Föröfrigt förekommer en egenhet inom det bolag, som nu vill åstadkomma en så förstorad verksamhet, nämligen den, att det icke alls tänker på den svenska sjöfartens upphjälpan, utan tvärtom ingått kontrakt med ett mycket stort rederi i Rotterdam, som exporterar all dess malm och som håller på att bygga ytterligare stora fartyg för samma ändamål, af hvilka troligen en del skall användas för exporten från Narvik. Det hade varit önskvärdt, att något förbehåll i detta afseende gjorts för den svenska sjöfartens bästa, men jag har icke sett något därom vare sig i reservanternas

yttrande eller i den kungliga propositionen, ehuru svenska sjöfarten ligger i sådant lägervall, att den väl behöft någon uppmuntran.

För öfrigt, är detta förslag af ett verkligt behof påkalladt? Finnes det icke något annat sätt att gå till väga än att lämna ett kolossalt lån till detta bolag? Hvarför skulle det vara omöjligt, att staten själf inträdde såsom delägare i detta bolag, helt eller till hälften, eller att den köpte alla dessa aktier, som nu äro i fråga? För att vinna en utredning i dessa och andra afseenden, särskildt i afseende å malmtillgångens tillräcklighet, hvilken börjar blifva omtvistad, skulle det vara önskvärdt, att denna fråga icke afgjordes nu, utan att Riksdagen finge nästa år mottaga en kunglig proposition med en fullständigare utredning i alla hithörande frågor. Man har sagt, att det går icke an att vänta, och man har såsom vanligt frambållit faran af de de utländske köparne. Men är det verkligen så farligt härmed? Först och främst skulle det politiskt taget kanske icke vara så illa, om t. ex. England finge något större intresse i Norrbotten. Men fränsedt detta, är det ju icke sannolikt, att betänksamma personer skulle inlåta sig i en så stor handel utan att vara försäkrade om att få behålla de afsedda fördelarne, och detta kunna de verkligen befara att förlora, då en exporttull hänger öfver deras hufvud, och då rättegången med Gellivarebolaget ännu icke är afgjord. Jag tror därför icke, att saken är så brådskande, som man låtit påskina i detta fall, utan att man kan vänta till nästa år med afgörandet och då få en fullständigare utredning. Jag ber därför få yrka bifall till statskottets afstyrkande hemställan i fråga om Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hummel: Jag instämmer med dem, som anse, att något bör göras och göras genast från statens sida för att komma till en uppgörelse med Grängesbergsbolaget. Tungt vägande skäl synas mig af föregående talare hafva blifvit anförda för en sådan åtgärd, och jag vill nu icke upprepa dem. Jag vill blott tillägga, att det synes mig, som om man borde vara Grängesbergsbolaget tacksam för att det i rätt tid gripit in och genom sitt ingripande förhindrat en försäljning till utlandet, som annars otvifvelaktigt skulle komma till stånd, och därigenom lämnat staten tillfälle att på fullt betryggande sätt ordna de ledsamma och i mångt och mycket skadliga förhållanden, som hittills rådt i Norrbotten. Och då jag finner den bästa, mest tilltalande och betryggande utvägen ligga uti den uppgörelse, som innefattas i det af herr Bohnstedt framlagda förslaget, hvilket accepterats af regeringen och äfven kan accepteras af Grängesbergsbolaget, beder jag att få yrka bifall till herr Bohnstedts förslag.

Friherre Klingspor: När statsrådet Husberg började debatten, antyde han, att om kammaren följde Kungl. Maj:ts och

Om trafikerandet af järnvägen—Gellivare—Riksgränsen—m. m. (Forts.)

Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

reservanternas förslag på det sätt herr Bohnstedt formulerat det, skulle den därigenom bidra att främja en fosterländsk sak. Jag har för min del mycket svårt att förstå, att det kan vara något särskildt fosterländskt uti att medverka till exploaterande af våra malmsberg, då landet icke behåller annan nytta af dem än arbetsförtjänsten vid själva brytningen och redan tvingats till att anlägga en järnväg för detta ändamål. Hvari det fosterländska i detta ligger, har jag svårt att förstå. Icke kan det ligga något för landet djupare ekonomiskt intresse i en sådan sak. Visserligen kan man med kännedom om vår vanliga natur säga, att det är svenskt att kasta bort hvad vi hafva men något annat kan jag icke inse är särskildt svenskt i denna affär. Hvarför detta lån äskas af svenska staten är naturligtvis därför, att svenska staten skall blifva *bunden* genom detta. När ett större lån lämnas till en mer eller mindre stark eller mer eller mindre svag låntagare, kommer förhållandet naturligtvis att blifva, att den, som lämnat lånet, kommer i en svag ställning gentemot långgifvaren, och det kan icke möta synnerligen stora svårigheter för låntagaren att kommendera fram helt andra konsekvenser, än man någonsin tänkt sig. Förhållandena kunna således i detta fall ganska lätt omkastas. Hela affären är icke något annat än en affärsspekulation. Och jag kan icke finna, att våra svenska bruksägare ligga inne i den på något sådant sätt, att man kan tala om, att det är deras intresse man omfattar och att det blir ett nationellt intresse, utan hela affären uppbäres till det mesta, kan man säga, af in- eller utländske finansmän, de inländska till öfvervägande del sådana, som endast hafva dessa papper såsom spekulationspapper; den förmögenhetsplacering inom landet, som skulle äga rum i detta fall, är en synnerligen obetydlig del af det hela. Under sådana förhållanden vågar jag säga, att det icke är något, som vi kunna säga vara svenskt i denna sak, utan vi äfventyra att uppmuntra en affär, som afser att binda oss på ett sätt, som för vår handlingsfrihet kan blifva ganska ödesdigert i framtiden. Att det för närvarande är synnerligen aktningvärdade män, som representera styrelsen, är godt och väl och mycket glädjande, men hvilka garantier har man, att sådant skall fortfara? Ty, mina herrar, det är dock i alla fall ägarne, som bestämma, hvilka som skola vara deras representanter. Vid ett tillfälle behöfvas mycket representativa män, och då sättas sådana in; vid ett annat tillfälle är det andra intressen, som tränga sig fram, och då insättas andra män. Man har en synnerligen varnande erfarenhet från Trollhätte kanalbolag, där staten skaffade sig absolut garanti, såsom den trodde på 1840-talet, och sedermera, då affären visade sig god, blef fullkomligt utträngd af ett vaket privatintresse, så att föga finnes kvar.

Jag känner stor misstro i detta fall. Om det finnes något spår till fosterländskhet i denna transaktion, skulle jag vara med

därom, om det också kostade 40 miljoner. Men jag kan icke se, att det för landet har den betydelse, att vi böra lämna ett lån af 20 miljoner för en sådan sak. Och hvad det beträffar att vi om femtio år erhålla de omnämnda aktierna, så hvad få vi? Vi få kanske ett stort hål, som vi, genom att antaga detta villkor, skulle uppmuntra vederbörande att göra så stort som möjligt, så att intet blefve kvar. Detta är således också emot landets intressen.

Visserligen kunde det finnas åtskilligt, som är beaktansvärdt i denna sak, och jag vill icke säga, att jag hyser en sådan förskräckelse därför, att jag icke skulle våga biträda reservanternas förslag, men jag tror, att vi stå på den bästa botten, om vi följa utskottets majoritet. Frågan har många faser, och det behöfs, att en större utredning lägges fram på ett annat stadium; att saken då kan blifva mera aptitlig för svenska män, anser jag icke omöjligt. Men då tiden icke medgifver, att någon utredning nu göres, hemställer jag, att kammaren ingår på utskottets afslagshemställan.

Herr Nordenfalk: Oaktadt den långt framskridna tiden kan jag icke underlåta att beledsaga de yttranden, som fällts af ett par föregående ärade talare, med några anmärkningar. Dessa ärade talare, friherre Gripenstedt och friherre Palmstierna, vilja påstå, att vi genom antagande af det förslag, herr Bohnstedt framlagt, skulle afsäga oss rätt att pålägga exporttull på malm. Så är alldeles icke förhållandet. Äfven de båda norrländska bolag, som äro i fråga, skulle kunna komma att erlægga exporttull, om sådan blefve införd; staten har blott lofvat att betala tillbaka till dem det belopp, som tullen för deras export inbragt. Man må icke invända, att vi väl formellt kunna ålägga tull, men att, då vi ingått ett sådant kontrakt, som nu är i fråga, vi i själfva verket ej skulle kunna undgå att äfven bevilja jämväl andra bolag restitution. Ty det skulle väl icke falla någon in, att, om ett annat bolag, med åberopande af den omständigheten, att staten ingått ett aftal, hvorigenom den ersätter ett bolag den erlagda tullen, skulle göra anspråk på samma ersättning, i händelse exporttull blefve pålagd, att, säger jag, helt enkelt afslå en dylik ansökning, såsom omfattande en begäran om en förmån, för hvars medgifvande icke något skäl föreläge. Att staten ingått kontrakt med ett bolag, som i gengäld till ifrågavarande förmån gjort medgifvande af värde för det allmänna, förbinder på intet sätt att gifva förmån åt ett annat, som icke å sin sida lämnar något motsvarande medgifvande. Jag är öfverens med friherre Gripenstedt däruti, att jag ej är någon vän af exporttull, men jag erkänner, att sådana förhållanden kunna inträffa, att jag skulle rösta för en dylik tull och skulle, som sagdt, på intet sätt anse mig hindrad därifrån genom antagande af det utaf herr Bohnstedt framlagda förslaget.

Har jag rätt i denna uppfattning, föreställer jag mig, att stödet

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

Om trafikkerandets af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m. (Forts.)

är undandraget dem, som anse sig böra på nu nämnda grund rösta för reservanternas förslag i stället för det af herr Bohnstedt framlagda, ty det senare innefattar väl dock obestriddigen ett par fördelar för statsverket utöfver dem, som innehållas i reservationen. Äfven jag yrkar därför bifall till herr Bohnstedts förslag.

Herr Åkerman: Såsom hufvudskäl för afslag hafva några talare framhållit, att genom ett bifall till herr Bohnstedts yrkande staten skulle afsäga sig behörig möjlighet att ingripa mot en oskäligen malmexport. För min del kan jag icke finna detta. Det belopp, hvarmed bolaget skulle tillerkännas rätt att under villkor, som skulle vara gällande i 30 år, få öka den kvantitet af 1,200,000 ton, som redan enligt befintlig öfverenskommelse är till export medgifven, inskränker sig ju till 300,000 ton malm, och dessa 300,000 ton om året äro enligt mitt förmenande en bagatell i jämförelse med de stora tillgångar, om hvilka här är fråga. Jag kan därför aldeles icke finna, att denna tillökning bör utgöra något skäl, hvarför man skulle gå med på afslag i föreliggande fråga.

Den ärade talaren på stockholmsbänken yttrade, att det var en efter hans förmenande oblyg framställning af trafikbolaget att ifrågasätta ett statslån på 20 miljoner. För min del är det så långt ifrån att jag fattat denna hemställan vara en oblyghet, att jag snarare anser den vittna om tillmötesgående emot en inom landet ganska allmänt spridd åsikt, att man bör så litet som möjligt utsätta sig för att utländingar må kunna få något inflytande i afseende å dessa stora malmfyndigheter. Låt vara, att det icke är vanligt, att staten åt enskilda beviljar så stora lån, men å andra sidan gäller det också i detta fall ett ovanligt stort intresse, nämligen att undgå utländskt inflytande, och jag för min del kan icke finna denna lånefråga utgöra giltig anledning att motsätta mig det hela.

Det har vidare framhållits, att den restitution af en exporttull, som i en framtid möjligen skulle kunna komma att åsättas järnmalm, en restitution, som för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag afser 1,500,000 ton och för aktiebolaget Gellivare malmfält 600,000 ton, skulle vara en alltför vanskligen sak. Jag medgifver visserligen, att det kan vara obehagligt för staten att äfven i fråga om ett begränsadt belopp i detta hänseende för 30 år framåt binda sina händer, men jag fann det redan från början, när denna fråga var under behandling i kommerskollegium, så naturligt, att bolaget icke skulle kunna uppgöra några tillförlitliga kalkyler med mindre än att det samma visste, huru en eventuell exporttull skulle komma att verka, att jag, om ock med någon motvilja, ansåg mig böra för den goda sakens skull gifva min röst för ifrågavarande eventuella tullrestitution.

Enligt den i dag utdelade promemorian tillkommer nu en så

högst väsentlig ersättning för denna ifrågasatta delvisa frihet från exporttull, att i jämförelse därmed alla betänkligheter i detta hänseende synas mig böra helt och hållet vika. Det är ju nämligen utomordentliga fördelar för staten, då densamma medgifves rätt ej blott att efter 30 år inlösa samtliga aktier efter värdering, utan äfven att efter 50 år öfvertaga dem utan någon som helst ersättning åt bolaget för nedlagda kostnader. Visserligen har af en föregående talare på skaraborgsbanken nyss framhållits, att då de 50 åren äro till ända, erhåller staten endast ett stort hål, men för min del får jag säga, att den kontroll, som staten förbehåller sig i afseende å malmexporten genom att bolaget på angifna villkor ej får utföra mer än 1,500,000 ton om året, erbjuder tillräcklig trygghet, att detta hål icke blir oskäligt, åtminstone i jämförelse med de malmväggar, som finnas kvar till hålets begränsande, hvadan jag för min del icke kan finna antydda risker i någon mån motväga de fördelar, som det af herr Bohnstedt framlagda förslaget medför.

Till redan framhållna fördelar af den under öfverläggning varande uppgörelsen vill jag ytterligare lägga, att det väl måtte få anses vara en högst betydlig vinst för landet, om den järnmalm, som kommer att exporteras, kunde komma att betinga skäligen pris, och det är just för att kunna vinna detta viktiga mål, som Grängsbergsbolaget inlåtit sig på hela denna affär. Det gäller betydliga belopp, men jag medgifver, att vinsten på affären icke skulle för vårt land hafva så stor betydelse, om det verkligen förhölle sig så, som friherre Klingspor nyss antydde, nämligen att det vore utländska finansierer, som stode bakom, och att trafikbolagets aktier hufvudsakligen vore spekulationspapper. För egen del har jag inga aktier i detta bolag och har aldrig innehaft några, men jag tror mig icke desto mindre veta, att hufvudstocken af dessa aktier ligger i svenska händer, och detta ingalunda i spekulationsändamål, utan såsom kapitalplacering. Under sådana förhållanden komma dessa aktiers innehafvare säkerligen att se till, att bolagets styrelse, så vidt möjligt är, alltid kommer att utgöras af lika utmärkta och framstående män som de, hvilka för närvarande utgöra bolagets styrelse.

För min del anser jag på antydda skäl det af trafikaktiebolaget gjorda anbudet vara för hela vårt land synnerligen fördelaktigt, och jag får därför på det lifigaste instämma i det af herr Bohnstedt gjorda yrkandet.

Friherre Tamm: Såväl af åtskilliga yttranden i dag som utaf utgifna broschyrer i ämnet har man fått höra, att det skulle ligga den största fara uti att ens medgifva, mycket mindre uppmuntra en malmexport. Dessa yttranden hafva blifvit så starkt

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

Om trafike-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

framhållna, att jag omöjligt kan underlåta att däremot inlägga en gensaga.

Är det verkligen ett brott att exportera malm, är det ett brott att tillföra vårt land stora inkomster genom en loflig handtering? Vidare säger man, att intet annat land velat medgifva en export af malm. Jo, det finnes verkligen andra länder, som göra det, och särskildt i Amerika arbetas för närvarande på att åstadkomma en malmexport till England, och jag tror icke man kan beskylla amerikanarna att vara okloka finansierer. Visserligen icke järnmalm, men därmed likartad vara har under många år exporterats från de flesta länder på kontinenten och England, nämligen stenkol. Är detta mindre att anse såsom en råvara än järnmalm? Och anse vi icke, att äfven andra råvaror må kunna exporteras från Sverige? När man säger, att malmen icke bör exporteras, borde man då af samma skäl väl också förbjuda export af tackjärn.

En talare har i dag frågat, hvar vi skulle stått, om vi 1889 åsatt exporttull på malm. Jo, med afseende å vår järnhandtering hade vi förmodligen stått på samma punkt som nu, men alldeles visst är, att vår svenska export då ej skulle hafva tillfört landet många miljoner, hvilka så väl behöfts för uppehållet af den handelsbalans, om hvilken så mycket talats just från samma håll, där man nu vill söka förhindra denna malmexport.

Vidare har man här och i åtskilliga broschyrer ordat om vårt lands tillgång på järnmalm. Ja, uppfattningen härom är ganska växlande, och här som på andra områden förekomma vissa tider, då man anser tillgången på malm mycket god, och andra, då tillgången anses vara svagare; de finnas, hvilka förklara, att någon större tillgång på malm existerar numera endast i Norrbotten, hvaremot inom mellersta Sveriges bergslager icke skall finnas ett enda malmfält, som lämnar dess egare tillräckligt med malm för deras årsbehof. Jag kan meddela, att från ett af våra större svenska malmfält sades det med bestämdhet, att vid 1880-talets slut där icke skulle finnas någon malm. Det är dock så, att genom upptäckter finner man reda på den ena fyndigheten efter den andra, och detta galler icke blott om den svenska malmen, utan om alla malmer, och vid det malmfält, jag nyss omförmålde, har man gjort en upptäckt, som utvisar en malmtillgång, vida större än den, som under 300 år där förut blifvit bruten.

Hvad minskning gör dessutom en malmexport till det omfång, som här omtalas, i den norrbottniska malmen? Efter den lägre beräkningen innehålla dessa fält omkring 300 miljoner ton malm ofvan jord och nära 200 miljoner ton under jorden. Med den afverkning, som här ifrågasättes, af 2,100,000 ton, låt vara att den ökas till 2,500,000 ton, skulle malmtillgångarna här förslå för en tid af 200 år, och då har man icke det minsta tagit med i beräkningen de öfriga betydliga malmtillgångar, som dels redan

äro upptäckta och dels efter hvad jag tager för alldeles gifvet komma att upptäckas i Norrbotten, hvilka komma den svenska järnhandteringen till godo.

Man vill bevara malmen för den svenska järnhandteringen. Det var en gång fråga om att just för aflägsnandet af alla oredor och tvistigheter där uppe i Norrbotten man skulle kunna bilda ett konsortium af svenska bruksägare att öfvertaga dessa malmfält. Förslaget rönt icke den allra minsta framgång, därför att man då var uti en period, då malmhungern icke var så stor. Jag tager för afgjort, att det ej heller framdeles skall kunna lyckas hvad som påkallats eller att de svenska bruksägarne skulle kunna och vilja förena sig till ett bolag för bearbetande af de norrbottniska malmerna — det lär nog blifva andra affärsmän, som komma att taga den saken om hand.

Därjämte har här anförts, att vår sjöfart icke skulle få någon nytta af denna malmexport, då de svenska redarne icke få deltaga i utförseln af malmen. Men, mina herrar, icke torde väl det bero på något annat, än att de svenska redarne icke kunnat vara i tillfälle att erbjuda exportörerna samma förmånliga fraktvillkor som de utländska redarna. Jag är fullt öfvertygad, att om de svenska redarne vore i tillfälle därtill, skulle förmånen af denna malmbefraktning stanna i deras händer.

En talare, som ställde sig på statsutskottets ståndpunkt och yrkade afslag på allt hvad i denna fråga hemställts, gjorde skarpa anmärkningar mot allt, som förekommit; han talade om en mängd saker, äfven om sådana, som icke hörde hit, och han talade särskildt om lån till enskilda järnvägar, med hvilka han ville jämföra det lån, som här är i fråga. Jag tror dock icke, att man kan säga, att de till enskilda järnvägar lämnade statslån böra vara bestämmande för ett lån af den beskaffenhet, som här är i fråga. Under frambällande af olyckan utaf ett sådant låns beviljande som detta, därför att låntagaren skulle erlægga för låg ränta, 3,8 procent, tillade han såsom hufvudsakligen afgörande skäl, att han hoppades, att svenska statens låneränta icke skulle inom den närmaste framtiden behöfva öfverstiga en räntesats af 3 procent.

Denna fråga är naturligtvis utaf en mycket stor vikt, och det har åtminstone för mig varit särdeles svårt att här fatta en bestämd ståndpunkt. Med de eftergifter, som blifvit från det sökande bolaget gjorda — eftergifter, hvilka hade bort framkomma mycket tidigare och redan vid underhandlingarnas första skede — med dessa eftergifter synas mig emellertid öfvervägande skäl tala för ett bifall till det af herr Bohnstedt framlagda förslaget, till hvilket jag alltså anhåller att få yrka bifall.

Herr Benedicks: Denna fråga, hvilken så sent framkommit

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen—
m. m.
(Forts.)*

Om trafike-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
n. m.
(Forts.)

till Riksdagen som den 28 nästlidna april, är likvisst af en synnerligen viktig beskaffenhet.

Det är att högeligen beklaga, att icke Kungl. Maj:t ägnat denna sak en fullständigare utredning, och vi sakna bland annat uppgift angående de resurser, det bolag har, hvilket här är i fråga. Vi veta alla, att Grängesbergsbolaget är ett stort, starkt och mäktigt bolag nu, men huru det kan komma att ställa sig med den saken längre fram, när grufvorna en gång blifvit utbrutna, hvem vågar förut-säga det? Ej heller hafva vi fått några uppgifter angående de gruffält, om hvilka det nu närmast är fråga. Den siste talaren är, så vidt jag vet, den ende, som yttrat sig härom, och han upp-gaf, att där skulle finnas en malmtillgång af flera hundratals mil-joner ton; men på sista tiden har man ifrågasatt, att det icke skulle vara så alldeles helt med denna uppskattning, i det att hvad man trott vara att hänföra till järnmalm befunnits utgöras af gråberg.

Det skulle äfven hafva varit af stort intresse att få en utred-ning om alla de möjligheter till frågans lösning, som må kunna föreligga, så att vi icke enbart fått oss förelagdt detta låneprojekt. Jag kan förstå, att Kungl. Maj:t därtill saknat tid, om ock det kunde tyckas, som om uppgifter i förstberörda hänseenden bort kunna framskaffas. Det hela har gått med en sådan brådska, att jag hoppas, att i framtiden aldrig något riksdagsärende måtte blifva föremål för en liknande behandling. I förrgår fingo vi emottaga statsutskottets utlåtande och i dag på morgonen hafva vi uppvak-tats med en promemoria från reservanterna.

Hvad nu dessa olika förslag angår, får jag säga, att jag, på grund af det outhärdliga skick, hvaruti frågan föreligger, helst skulle vilja ansluta mig till herr Roos' motion, men då jag anser omöj-ligt att få majoritet för densamma inom båda kamrarna, får jag alltså därifrån afstå. Då hade man emellertid fått en fullständig utredning om, hvad frågan verkligen gäller. Såsom en talare på skaraborgsbanken nyss påpekade, är det alltför möjligt, att man ställer sig i beroende af den, till hvilken man lånar, ty om denne icke är en säker låntagare, är det icke omöjligt, att långifvaren kan få ytterligare sätta till betydliga belopp. Om denna sak saknas all utredning. Jag talar icke härom annat än såsom en *möjlighet*, men den möjligheten hade bort vara utredd, ty då det gäller att hjälpa någon, måste man också hjälpa riktigt. Jag antager, att det ifrågasatta är allt, som behöfs, men här har ju äfven framkommit andra spörsmål, bland andra, om icke möjligen det bästa vore, att staten själf inköpte grufvorna. Jag skulle för min del nu icke vilja tillstyrka detta, men det hade varit önskligt att äfven få den synpunkten utredd, så att man måhända haft ännu en möjlighet att välja på.

Hvad som nu återstår att välja på är Kungl. Maj:ts proposi-

tion, utskottets samt reservanternas förslag och, jag höll på att säga, reservanternas till reservationen förslag. Jag föreställer mig, att jag endast behöfver tala om de båda reservationerna, och då får jag bestämdt säga, att äfven med den fara, som här framställts, eller att, om man toge reservanternas förslag, däraf icke skulle blifva något resultat, så vill jag icke vara med om det andra, promemorian, och detta af det skäl, att uti det sistnämnda förslaget är exporttullen uppgifven. Jag anser nämligen för min del det vara af allra största vikt för svenska staten att i sin hand behålla detta maktmedel. Jag vill endast framställa till herrarnas beaktande den omständigheten, att samma bolag, som för den norrlandska malmen begär exportfrihet, likvisst i afseende å sina egna malmtillgångar i Grängesberget icke har någon säkerhet för att icke en gång bolaget får underkasta sig exporttull. Men hvarför skall man då så mycket hålla på denna exporttull? Jo, mina herrar, såsom i främsta rummet ett maktmedel mot missbruk, om äfven jag icke för det närvarande vill så särskildt framhålla betydelsen af statens inkomst på denna exporttull. Men en gång uti en framtid, hvilket Gud gifve, att den icke måtte komma för snart, efter ett eventuellt krig, kan det blifva en nödvändighet för svenska staten att till upphjälpande af sina finanser med anlitande af alla möjliga medel anstränga sig till det yttersta för att kunna hålla sig uppe, och då kan det vara utaf vikt, att vi icke afhändt oss inkomsten af den förnämsta malmtillgång, som vårt land äger. Och dessutom, mina herrar, genom att afstå från exporttullen gifva vi vårt broderland på handen, att Norge, där redan frågan om exporttull blifvit väckt, snart sagdt ensamt får draga fördel af hela denna rika malmtillgång, då den utföres från deras håll. Då den siste ärade talaren ville bagatellisera svenska handelns och sjöfartens kraf på att få vara med om dessa malmfrakter, ber jag att gentemot honom få framhålla, att om också vid början af malmens exploatering det icke existerade någon svensk handelsflotta, tror jag likvisst, att med det uppsving, vår rederirörelse börjat få på senare tider, det icke vore omöjligt att få se svenska skepp på denna linje, hvartill äfven en exporttull i sin mån skulle kunna bidra. Det är ju klart, att om denna exporttull uppgifves, skulle man äfven bestämdt uppgifva möjligheten för Sverige att själf göra sig någon nytta af dessa malmer till så stor grad, som eljest skulle blifva fallet. Med en lindrig exporttull kunde man vara förvissad om, att det skulle följa början till en järnhandtering uppe i Norrland. Genom en exporttull skulle äfven det öfriga Sverige kunna få malm till billigare pris än utlandet, och därmed vore äfven en möjlighet att reservera dessa kolossala kvantiteter, hvilka visserligen nu finnas där, men som efter den siste talarens antagande likvisst icke skulle räcka längre än ett par hundra år, ja, kanske icke ens så länge, det beror naturligtvis på huru mycket

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

Om trafikerand
landet af järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

malm, som brytes. Men, mina herrar, 200 år framåt låter mycket, men 200 år tillbaka, det är dock icke någon lång utvecklingstid; vi känna emellertid den tid, som gått, vi veta ingenting om framtiden. Möjligen utsätta vi oss för att om 200 år härefter våra ättlingar fälla, och det med rätta, en hård dom öfver oss, som en gång läto detta tillfälle till inkomst för landet gå oss ur händerna. Då dessutom det enligt herr Bohnstedts förslag skulle ytterligare förbehållas trafikbolaget att monopolisera grufvorna, är detta ännu ett skäl för mig att framhålla: hvad vi göra, mina herrar, men icke böra vi låta exporttullen gå oss ur händerna!

Under den hast, hvarmed denna fråga blifvit behandlad, är det icke att undra på, ifall vid redaktionen af såväl utskottsbetänkandet som reservanternas förslag åtskilliga småsaker kommit att undgå uppmärksamheten. Jag vill blott framhålla, att på sidan 33 § 2 i utskottets reservanternas förslag förekommer »att staten fritager sig från ansvar för den minskning i den transporterade malm-mängden, som kan uppstå *i följd af naturhänder.*» Måne det icke äfven varit skäl att säkerställa staten mot framtida kraf i följd af krig, våld och arbetsinställelser, hvilket allt väl äfvenledes bort vara att hänföra till dessa fritagande orsaker?

Då jag för min del således icke fullt kan vara med om vare sig reservanternas eller herr Bohnstedts förslag, vill jag för min del yrka återremiss, och detta utaf ett rent praktiskt skäl, nämligen att då kan det blifva en möjlighet för Riksdagen att i år fatta ett beslut. Såsom det nu tyckes gå här och såsom det ser ut att gå i Andra Kammaren, skulle det blifva alldeles särskilda beslut; men det skulle kunna förekommas därigenom, att denna fråga, hvilken så hastigt passerat utskottet, finge efter de upplysningar, som nu framkommit, blifva föremål för ny behandling inom utskottet. Jag hyser visserligen icke någon större förhoppning om, att detta förslag skall vinna kammarens bifall, men det är det enda resultat, hvartill jag kunnat komma.

Jag tillåter mig alltså framställa yrkande om återremiss.

Hans excellens friherre von Essen: Jag skall icke tillåta mig att ingå på de många detaljer, som redan blifvit fullständigt berörda af föregående talare, utan jag skall endast be att i korthet få angifva min ståndpunkt i denna viktiga fråga

Under det att så många andra stått tveksamma, lyckades jag få min åsikt klar redan vid genomläsandet af statsutskottets betänkande, hvaraf jag redan i fredags afton hade tillfälle att få se ett utkast. Jag fann mig då genast tilltalad af reservanternas förslag.

Utskottets egentliga motstånd emot saken har, som vi nu hört utaf en af utskottets ledamöter, haft sin orsak uti farhåga för, att här skulle skapas ett prejudikat vid detta tillfälle, hvilket skulle

föranleda Riksdagen att, bunden af föregående prejudikat, framdeles fortsätta på samma väg. Detta må nu vara ett skäl för andra, för mig är det icke afgörande; ty lån hafva dock vid många tillfällen utlämnats för åtskilliga behof, som staten ansett sig böra understödja, äfven om de visserligen icke varit så stora som det nu föreslagna. Då nu ingen förlust synes kunna uppstå, och den säkerhet, som erbjudes, bör vara tillräcklig, kan jag icke inse, att staten bör undandraga sig att befordra framgången af ett förslag, som de allra flesta torde anse böra befrämjas från den synpunkt, att därigenom skapas något väsentligt bättre än det nuvarande tillståndet, som innebär en af många framhållen fara.

I afseende å talet om, att här skulle skapas ett prejudikat, får jag säga, att man här, enligt hvad det förefaller mig, är i färd med att skapa ett ännu farligare prejudikat, det nämligen, att Riksdagen fattar beslut i en stor och viktig fråga, som de flesta icke hunnit pröfva på grund af den korta tid, betänkanDET förelagat. Många hafva ock haft rätt svårt att fatta sin position i afseende å utskottets betänkande och icke vetat, om de skulle taga utskottets eller reservanternas förslag. Sedan har nu denna promemoria framkommit alldeles i sista stund. Det kan ju då, såsom flere talare framhållit, vara en viss fara att utan vidare pröfning antaga ett så hastigt påkommet förslag, innan det blifvit genomgånet och pröfvadt af dem, som en längre tid haft tillfälle att sysselsätta sig med frågan. Ty det gäller ju icke allenast själfva sakfrågan, utan äfven formuleringen.

Jag hyser för min del ett mycket stort förtroende till de personer, som hafva undertecknat reservationen, och jag finner nu, att en eller annan af dem skiljer sig från de öfriga och icke vill ingå på de förändringar, som uppstått genom den framlagda promemorian. Man har alltså att förvänta en söndring mellan anhängarne af det ena och det andra förslaget. Därest man då icke vill antaga denna promemoria såsom grund för ett beslut — enär det vill förefalla, som om många hellre vilja antaga reservanternas förslag oförändradt — så kan det ju hända, att frågans lösning därigenom omöjliggöres, ifall Grängesbergsbolaget verkligen vidhåller den ståndpunkt det intagit i fråga om exporttullen.

Det är ju nu så, att utskottet kommit med ett förslag, som går ut på rent afslag, att reservanterna kommit med ett förslag, som Grängesbergsbolaget ej kan antaga, och att promemorian innehåller ett förslag, hvilket, enligt hvad väl är att förmoda, Grängesbergsbolaget vill antaga. Skulle det då icke vara rätt, att den part, Riksdagen, som skall göra de största uppoffringarne, väl vet hvad den vill bjuda bolaget, stående det bolaget sedan fritt att säga nej eller ja, när Riksdagen fattat sitt på en verklig utredning grundade beslut?

Jag har redan nämnt, att jag för min del gärna skulle se,

*Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)*

Om trafikkerand
 randet af järnvägen
 Gellivare—
 Riksgränsen
 m. m.
 (Forts.)

att reservanternas förslag kunde antagas. Det torde kanske icke vara behöfligt att här ytterligare relatera, hvaruti reservanternas förslag skiljer sig från det i promemorian framlagda. Hufvudskillnaden ligger i bestämmelsen om, att exporttull ej får påläggas samt om statens rätt till företräde vid försäljning af aktier. Då jag funnit denna statens företrädesrätt i händelse af försäljning af aktier vara för staten fördelaktig, skulle jag också önska att kunna stå kvar på den ståndpunkt, jag en gång intagit. Ett antagande af det i promemorian inrymda förslaget skulle emellertid medföra vissa andra fördelar, som i korthet kunna sammanfattas i rätten för staten att efter 30 år få, efter värdering, inlösa bolagets egendom eller efter 50 år få den för intet. Fördelen af att efter 50 år få den för intet har af somliga framhållits såsom tveivelaktig, men därom vågar jag icke uttala någon bestämd mening, då jag icke känner, huru mycket malm där finnes, än mindre hvad som kan återstå efter 50 år.

Vidare vill jag verkligen påminna om en annan sak, som är fördelaktig, och det är bestämmelsen om, att taxan skall revideras hvarvtionde år.

Alltsammans har dock framkommit så, att det är ett ögonblicks verk. Och hvad jag nu säger, kommer nog af många att misstyckas. Det är helt enkelt den saken, att jag anser det tillhöra Riksdagens värdighet att i detta fall återremittera frågan till ny behandling inom utskottet. En sådan framställning behagar säkerligen flertalet af såväl Första som Andra Kammarens ledamöter mycket illa, men jag kan det oaktadt ej underlåta att göra den. Jag anser nämligen på sin plats, att detta yrkande göres; ty det kan hända, att den dag kan komma, då man ångrar, att man uti en hastig vändning i bråd tid afgjort en så ofantligt viktig fråga, då man behöfver offra icke mera än 5 à 6 dagar för att få den ordentligt utredd och utarbetad, så att man med trygghet kan fatta sitt beslut. Äfven om nu många med missnöje och kanske rent af med ovilja skulle gå in på att uppskjuta frågan, tillåter jag mig dock säga, att det synes mig vara hvarje riksdagsmans plikt, då det gäller en sådan fråga som denna, att offra alla enskilda intressen och tycken, alla önsknningar att nu få återvända hem till sina åkrar, som dock kanske redan äro sådda. Enligt min tanke böra dylika enskilda omsorger hvila, till dess att denna fråga blifvit nöjaktigt utredd, då man med förnöjelse kan lämna Riksdagen i medvetande af att hafva fyllt sin plikt.

Jag tillåter mig därför att yrka återremiss.

Friherre Gripenstedt: Herr Nordenfalk har fullkomligt rätt, då han säger, att detta förslag till kontrakt formellt icke lägger hinder i vägen för införandet af exporttull, men i sak har han enligt min uppfattning orätt. Ty om ersättning skall lämnas till

bolaget för den tull, som bolaget får vidkännas, så är det ungefärligen detsamma som att säga, att vi icke kunna ålägga exporttull, då vi väl ej kunna åsätta sådan tull för annan malmexport, och låta denna vara fri.

För min del anser jag det önskvärdt, att Grängesbergsbolaget nu kunde komma i besittning af dessa malmsberg. Jag tror, att det vore önskvärdt både för Grängesbergsbolaget och för staten. Genom en dylik affär skulle konkurrens undvikas och malmprisen kunna hållas uppe, vårt land till stor fördel. Jag beklagar därför, att bolaget icke ansett sig kunna gå in på de ändringar i villkoren, som här af reservanterna intagits i fjärde punkten af kontraktet. Jag anser nämligen, att detta kontrakt, som skulle uppgöras mellan Grängesbergsbolaget och *staten*, i alla fall är så pass fördelaktigt för bolaget, att bolaget skulle kunna gå in på alltsammans. Jag talar här ej om de villkor, som uppgjorts mellan köpare och säljare. Det kommer oss ej vid, men detta kontrakt med staten blefve obestriddligen fördelaktigare för Grängesbergsbolaget än det gamla kontraktet är för Luossavaara—Kirunavaarabolaget. Det sades visserligen år 1898, när det nu gällande kontraktet antogs, att bestämmelserna däri voro fullt betryggande för staten och mycket stränga för bolaget. Huruvida de voro betryggande för staten, lämnar jag därhän. Däremot vågar jag påstå, att de icke voro så betungande och stränga för bolaget, som det framhållits, ty då hade säljaren nu icke kunnat uppställa sådana villkor för försäljningen, som gjorts.

Grefve Klingspor: Inom utskottet har jag gått med på det förslag, hvartill utskottet kommit. Jag har därför begärt ordet för att med några ord angifva de skäl, som förmått mig att biträda utskottets förslag.

Jag beklagar i likhet med flere andra, att omständigheterna fogat det så, att denna kungliga proposition så sent, som nu varit fallet, kommit under Riksdagens behandling, så att vi endast haft några få dagar att sätta oss in i, huru man bör lösa denna för oss rätt svåra fråga.

Det skäl, som i första rummet gjort, att jag icke kunnat biträda den kungliga propositionen, är, att jag anser, att staten icke bör premiera ett bolag, som har till uppgift att utföra råvaror från landet, och till på köpet premiera det så, att staten icke förut i så hög grad hjälpt ens något *industriellt* bolag. Vidare skall detta bolag premieras med en ovanligt billig frakttaxa, och än vidare skall staten förbinda sig att icke under 30 år lägga exporttull på malm. Jag är visserligen icke vän af exporttullar, men jag tror, att svenska staten icke bör förbinda sig att under loppet af så många år icke vidtaga en sådan åtgärd, som vid något tillfälle kan behövas för att förskaffa staten penningar. Detta är det hufvudsakliga skälet, hvarför jag icke kan biträda Kungl. Maj:ts proposition.

Om trafikerandet af järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.
(Forts.)

Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

En reservant, herr Bohnstedt, har i sista ögonblicket kommit fram med ett förslag, som innehåller rätt många paragrafer och i två af dem rätt väsentliga förändringar i hvad reservanterna inom utskottet föreslagit. Jag tror, att det vore ganska farligt att på rak arm taga det förslag, som denne reservant framlagt. Jag tror, att det vore klokare att, om man vid denna riksdag vill fatta ett positivt beslut i frågan, återremittera den för att söka få den löst på ett bättre sätt, än hvad reservanterna här föreslagit. Jag vill därför icke motsätta mig återremiss, men helst skulle jag naturligtvis se, om utskottets förslag kunde blifva af kammaren antaget.

Friherre Palmstierna: Jag anhåller att få tillstyrka reservanternas förslag med den ändring, att § 6 mom. 4 angående de 50 öre, som bolaget skulle betala i royalt, utstrykes och att de andra paragraferna rättas därefter.

Friherre Gripenstedt: Då friherre Palmstierna och jag haft samma mening, men han nu ändrat sitt yrkande, så skall jag, för att ej yrkandena skola blifva allt för många, taga tillbaka mitt och instämma med honom.

Herr af Burén: Då man kan hoppas, att något kan vinnas genom återremiss, skall jag bedja att få ändra det yrkande, jag nyss hade om bifall till herr Roos' motion, till yrkande om återremiss.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af friherre *Palmstierna*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation med uteslutande ur den föreslagna öfverenskommelsen af punkten 4:o samt med den ändrade nummerbeteckning, som däraf föranleddes; 3:o) af herr *Bohnstedt*, att kammaren skulle antaga hvad som föreslagits i ifrågavarande reservation med den ändring, att punkten 4 samt punkten 7 mom. 2 i förslaget till kontrakt emellan svenska staten, å ena sidan, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, affattades sålunda:

Punkten 4.

I händelse järnmalm kommer att i Sverige beläggas med exporttull, skola Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält vara berättigade att af staten erhålla ersättning

för den tullafgift, bolagen få i sådant hänseende vidkännas under den tid, förevarande fraktaftal komma att gälla, dock icke för större kvantiteter malm än, hvad angår Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, 1,500,000 ton och beträffande aktiebolaget Gellivare malmfält 600,000 ton allt årligen.

Om trafik-
randet af
järnvägen
Gellivare—
Riksgränsen
m. m.
(Forts.)

Punkten 7 mom. 2.

De af trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund inköpta 5,750 aktier i aktiebolaget Gellivare malmfält och 1,774 aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag äfvensom de aktiebolaget Gellivare malmfält tillhöriga 3,609 aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Därjämte förbinda sig trafikaktiebolaget och aktiebolaget Gellivare malmfält att icke till annan än staten försälja omförmälda aktier eller någon del däraf, hvarförutom staten berättigas att efter ingången af år 1934 när som helst på anmälan inlösa samma aktier jämte de öfriga aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält, som trafikaktiebolaget och aktiebolaget Gellivare malmfält under tiden må hafva förvärfvat, till det pris aktierna vid tiden för inlösningen skäligen kunna anses värda; och skola, därest aktierna vid 1954 års början icke blifvit af staten sålunda inlösta, desamma utan ersättning tillfalla staten med full äganderätt.

Dock förbehåller sig trafikaktiebolaget att, därest, sedan staten öfvertagit ifrågavarande aktier, brukningsrätten till de Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält tillhöriga grufvor kommer att utarrenderas, trafikaktiebolaget skall äga företräde till öfvertagande af denna brukningsrätt.

Hvad nu är stadgadt angående rätt för staten att öfvertaga ifrågavarande aktier, gäller äfven för det fall, att kontraktet den 2 juli 1898, med däruti nu vidtagna ändringar, på grund af uppsägning upphör att gälla före 1954 års ingång; och är följaktligen jämväl i sådan händelse staten berättigad att i sitt förvar behålla samma aktier intill dess desamma tillfalla staten.

Skulle vid inlösen för statens räkning af ifrågavarande aktier öfverenskommelse ej kunna träffas angående priset för desamma, må tvisten härom, där Kungl. Maj:t så äskar, afgöras genom skiljedom i den ordning, som för afgörande af sådan tvist då må vara i lag bestämd.

4:o) att kammaren skulle bifalla den af herr Roos i ämnet väckta motionen; 5:o) af herr Bergström, att kammaren måtte bifalla hans i ämnet afgifna motion; och 6:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det af herr Bohnstedt framställda yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller herr Bohnstedts yrkande i afseende på statsutskottets utlåtande n:o 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 65.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 17 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 102, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om ändring af grunderna för tilldelande af understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, dels ock en i anledning af samma framställning väckt motion; och

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tillgodogörandet af vissa magnesitfyndigheter å kronojord inom Kwickjocks kapellförsamling af Norrbottens län,

äfvensom af samma utskotts den 15 och 16 i nämnda månad bordlagda utlåtande n:o 98, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen i fråga om ändrade bestämmelser angående deltagande i vattenafledningsföretag för boställen eller annan staten tillhörig jord,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 15 och 16 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 24, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om nedsättning af priset å apoteksvaror, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjette, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1903 åt en del tjänstemän och betjände m. m.;

n:o 119, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande för år 1904 af anslag till utförande af provisoriska anordningar vid centralstationen och norra stationen i Stockholm m. m.;

n:o 120, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anvisande af medel till odlingslånefonden;

n:o 121, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt afidne stationskarlen Anders Nilssons änka och barn;

n:o 122, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående en väganläggning inom Norrbottens län mellan Arvidsjaurs kyrkostad och Muskussetlet i Arvidsjaurs socken;

n:o 123, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor;

n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bildande af en lånefond för rederinäringens understödjande;

n:o 125, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till indragna hospitalshemmanet Sund n:o 4 Södergård i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af förra häradshöfdingebostället Hammenhög n:o 31 om $\frac{3}{8}$ mantal i Kristianstads län;

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af förra kronofogdebostället 1 mantal Fastarp n:o 3 Olof Larsgård i Hallands län;

n:o 128, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till kungsladugården Wall n:is 1—4 i Gäfneborgs län hörande andel i vattenkraft m. m.; samt

n:o 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.

Uplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 132, till Konungen, angående omreglering af rikets indelning i provinsialläkaredistrikt.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att det under dagen första gången bordlagda ärendet skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställen af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till det nu pågående sammanträdetes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 3,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.